

Wychowawca

MIESIĘCZNIK NAUCZYCIELI I WYCHOWAWCÓW KATOLICKICH

Nr 9 (270) ■ Kraków ■ wrzesień 2015 ■ cena 7 zł (VAT 5%) nakład: 6300 egz. ISSN 1230-3720

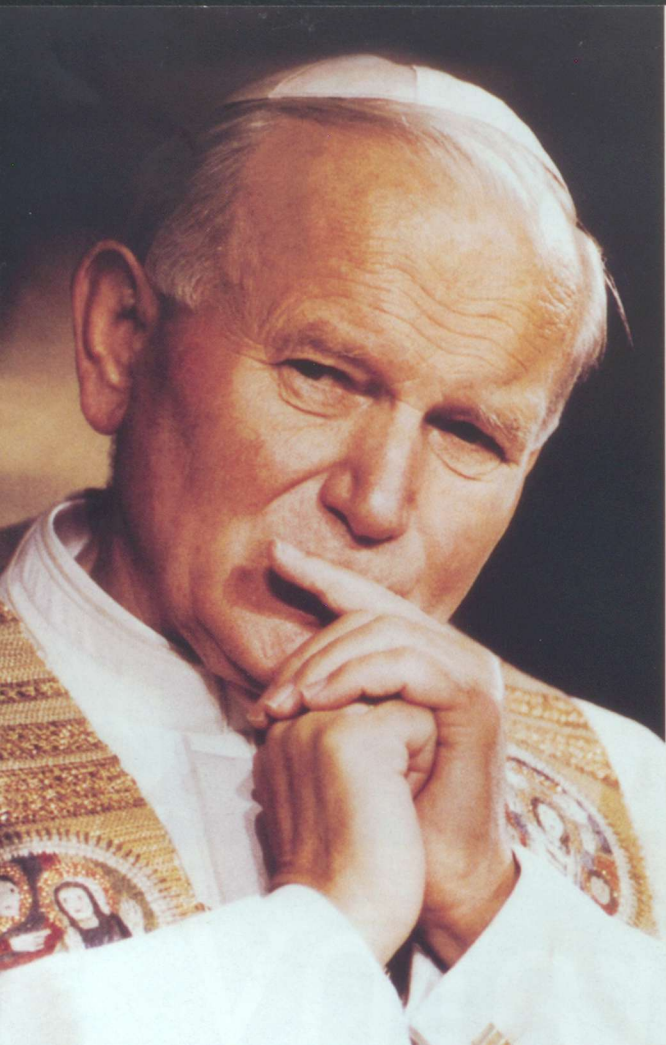

Programy wychowawcze i profilaktyczne

ISSN 1230-3720

9 771230 372007

Fot. Archiwum

Nie pozwólcie odebrać sobie bogactwa miłości

Dziś cywilizacja śmierci proponuje wam między innymi tak zwaną „wolną miłość”. Dochodzi w tym wypaczeniu miłości do profanacji jednej z najbardziej drogich i świętych wartości, bo rozwiązłość nie jest ani miłością, ani wolnością. (...) Nie lękajcie się żyć wbrew obiegowym opiniom i sprzecznym z Bożym prawem propozycjom. Odwaga wiary wiele kosztuje, ale wy nie możecie przegrać miłości! Nie dajcie się zniewolić! Nie dajcie się uwieść uludom szczęścia, za które musielibyście zapłacić zbyt wielką cenę, cenę nieuleczalnych często zranień lub nawet złamanego życia [własnego i cudzego]! Pragnę wam powtórzyć to, co kiedyś już powiedziałem do młodzieży [na innym kontynencie]: «Tylko czyste serce może w pełni kochać Boga! Tylko czyste serce może w pełni dokonać wielkiego dzieła miłości, jakim jest małżeństwo! Tylko czyste serce może w pełni służyć drugiemu. Nie pozwólcie, aby zniszczono waszą przyszłość. Nie pozwólcie odebrać sobie bogactwa miłości. (...)

Zwracam się również do naszych polskich rodzin – do was, ojcowie i matki. Trzeba, aby rodzina stanęła zdecydowanie w obronie czystości swoich progów domowych, w obronie godności każdej osoby. Strzeżcie wasze rodziny przed pornografią, która dzisiaj pod różnymi postaciami wdiera się w świadomość człowieka, zwłaszcza dzieci i młodzieży. Brońcie czystości obyczajów w waszych ogniskach domowych i społeczeństwie. Wychowanie do czystości jest jednym z wielkich zadań ewangelizacyjnych, jakie stoją obecnie przed nami.

Jan Paweł II

Fragment homilii wygłoszonej w Sandomierzu, 12 czerwca 1999 r.

Widzieć więcej

Uczniowie ujrzeni kiedyś Jezusa i to na zawsze odmieniło ich życie. Idąc za Nim, porzucając dla Niego domy i bliskich, opowiedzieli się za Jego Osobą i nauką. Ujrzenie Go w chwale zdecydowanie umocniło ich radość i pierwotną decyzję. Jezus widziany jako Pan i Triumfator wywołał u nich pragnienie przedłużenia tej chwili: „Dobrze, że tu jesteśmy!”. Spotkanie takie nie mogło jednak trwać zawsze, musieli zejść z Góry Przemienienia do codziennych zajęć i trudów. Bo to jeszcze nie był ten czas...

Sposób patrzenia na świat i zdarzenia, które mają w nim miejsce, wynika z tego, z kim jesteśmy. Osoby, z którymi dzielimy nasze życie, nadają mu kolor, decydują w istotny sposób o jego tonacji i atmosferze. Spotkanie ze złym

człowiekiem rodzi agresję, smutek i przygnębienie. Napotkane dobro wyzwała spokój, radość i zadowolenie. Ludzie doświadczają tego na różne sposoby: w rodzinie, pracy, sąsiedztwie – są ci, z którymi chętnie przebywamy, lub też ci, których unikamy.

Życie ewangelią jest ustawicznym niepokojem, ciągłym zmaganiem się z przeciwnościami losu i wrogością świata dla wprowadzenia w nim Królestwa Bożego. Nie wystarczy przedłużanie momentów najwyższego uniesienia, bezmyślne wpatrywanie się w niebo. Taka chwila, chociaż jest darem niezwykłym, jest po to, by łatwiej trwać, gdy przyjdą trudniejsze spotkania.

Zrozumienie sensu nauki Jezusa przygotowuje nas do entuzjastycznego podjęcia wysiłku dla jej głoszenia. Gdy

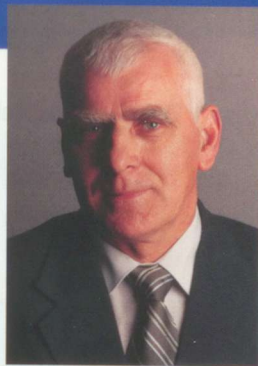
pamiętamy, że otrzymaliśmy dar Eucharystii, nie narzekamy na sztuczne przykrości zbudowane z błahych tęsknot i ofert. Kto zna wartość ludzkiej pracy i pamięta, że jest ona uzupełnieniem dzieła stwórczego Boga, nie odstawia „fuszerki”, bo Bóg działa w ładzie i pięknie. Kto pamięta słowa, które przed Bogiem wypowiedział swojej żonie w sakramencie małżeństwa, nie będzie myślał uciekać w zakamarki zdrady.

Widzenie chwały otwiera serce na codzienność i pozwala dostrzec jej wartość. Perski myśliciel Khalil Gibran pisał: „Zawsze tak jest, że miłość nie zna swojej głębi, póki nie nadejdzie godzina rozstania”.

„Najważniejsze jest niewidoczne dla oczu” – pouczał Mały Książę. A miłość widzi więcej...

ks. Andrzej Zwoliński

Drodzy Czytelnicy

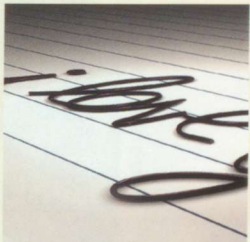
Fot. Włodzisław Flaneta

Czy możliwy jest kompromis pomiędzy zwolennikami „naukowej” edukacji seksualnej, rodzicami poważnie traktującymi swoje obowiązki oraz nauczycielami rozumiejącymi swoją odpowiedzialność za wychowanie? – na to pytanie odpowiada dr Stanisław Sławiński.

6

Realistyczne, a nie ideologiczne wychowanie w sferze seksualnej to przejaw troski o dobrą przyszłość wychowanków i o rodziny, które oni w przyszłości założą. W konsekwencji takiego wychowania chłopcy i dziewczęta mają szansę w sposób odpowiedzialny kierować swoją sferą seksualną – stwierdza ks. Marek Dziewiecki.

9

Kiedy dziecko rozpoczyna naukę w szkole, staje się członkiem grupy rówieśniczej. Relacje ucznia z innymi osobami, nauczycielami i rówieśnikami, wymagają od niego komunikowania się w określony sposób. O przyczynach trudnych emocji dziecięcych w szkole pisze Danuta Bula.

20

Polecamy program profilaktyczny dla pierwszych klas szkół ponadgimnazjalnych pt. „Zdrowy styl życia”. Program obejmuje cykl zajęć składający się z 7 spotkań z uczniami i spotkania z rodzicami. Zajęcia mają odbywać się w formie warsztatowo-treningowej.

24

Szkolne programy wychowawcze i profilaktyczne zadomowiły się w polskiej edukacji. W każdej placówce oświatowej powinny być realizowane zajęcia z wychowania do życia w rodzinie, które spełniają nie tylko cel – jak dawniej nazywano – uświadamiania seksualnego, ale także wspierają rodziców w ich dziele wychowawczym. Lektura celów kształcenia i treści nauczania w podstawie programowej tych zajęć mile zaskoczy czytającego – „to jest to”, właśnie taka problematyka daje szansę na harmonijny rozwój młodego człowieka. Treści programowe tego przedmiotu mogą stanowić fundament dla realizacji programu wychowawczego i profilaktycznego. Nietrudno zauważyć kompatybilność i komplementarność tych trzech programów. Jeśli kadra szkolna dołoży starań, można spodziewać się pozytywnych efektów na płaszczyźnie wychowawczej, profilaktycznej i prorodzinnej.

Samo przekazywanie wiedzy nie jest skuteczną metodą profilaktyki, bowiem posiadanie wiedzy lub jej nieposiadanie nie wiąże się z podejmowaniem lub niepodejmowaniem zachowań ryzykownych. Dla zmiany postaw i zachowań młodych ludzi istotna jest motywacja i wiążąca się z nią hierarchia wartości.

Tę optymistyczną wizję polskiej szkoły bezpowrotnie chce zepsuć organ, któremu najbardziej powinno zależeć na skutecznym wychowaniu i skutecznej profilaktyce – Ministerstwo Edukacji Narodowej. Dobra ocena od kilkunastu lat realizowanych zajęć WdŻ, którą wystawiają zarówno przedmiotowi, jak i nauczycielom uczniowie i rodzice (patrz: raport IBE, dostępny na http://men.gov.pl/wp-content/uploads/2015/07/ekd_prezentacja_men_20150617_1310.pdf), nie skłania Pani Minister do satysfakcji. Pani Minister zdaje się nie dostrzegać trudu nauczycieli i wyraża zdziwienie, że uczniowie już na II miejscu typują zajęcia szkolne WdŻ jako źródło wiedzy o seksualności człowieka (I miejsce zajmują rówieśnicy). Tymczasem szefowa resortu edukacji była przekonana, że młodzież czerpie tę wiedzę głównie z Internetu. I mimo że polska szkoła całkiem dobrze sobie radzi z wychowaniem seksualnym, w MEN zapada decyzja o powołaniu ekipy „ekspertów”, która opracuje nowe podstawy programowe. Jakże? Można się domyślać. Rodzice z wielu krajów (Włoch, Niemiec, Francji) już walczą z programami edukacji seksualnej, które zostały narzucone przez ideologów wywodzących się z LGBTQ (środowiska gejów i lesbijek), gender i skrajnego feminizmu. Czy przyszedł więc czas i na naszych rodziców?

Grzegorz Winiarski

W nowym roku szkolnym życzymy naszym Czytelnikom, aby mocą swego autorytetu i kompetencji rozwijali możliwości poznawcze uczniów i kształtowali w nich wiarę w pożyteczność dobra i prawdy.

Redakcja

Apel z 78. Ogólnopolskiej Pielgrzymki Nauczycieli i Wychowawców na Jasną Górę	5
<i>dr Stanisław Sławiński</i> Edukacja seksualna czy wychowanie?	6
<i>s. Marek Dziewiecki</i> Próba eliminacji WdŻ z polskich szkół	8
<i>Romana Cynk</i> Quo vadis, Domine?	9
<i>dr Krystyna Kluzowa</i> Podstawy programowe „wychowania do życia w rodzinie” – czy do zmiany?	10
<i>Elżbieta Trojan</i> Wychowanie, profilaktyka, WdŻ. Zestawienie bibliograficzne w wyborze	13
<i>Łukasz Mrózek</i> Idea chrześcijańskiego wychowania	14

<i>s. M. Urszula Klusek SAC</i> Jak wychowywać?	17
<i>Ewa Janczak</i> System prewencyjny św. Jana Bosko	18
<i>Danuta Bula</i> Okrucieństwo rodzi się ze słabości	20
<i>Paweł Borowiecki</i> Zdrowy styl życia. Program profilaktyczny dla pierwszych klas szkół ponadgimnazjalnych	23
<i>Maria Antoniuk</i> Ja i moja rodzina we wspólnej podróży. Program wychowawczy dla uczniów klasy IV szkoły podstawowej	29

Okladka: fot. Pixabay.com

Za miesiąc...

Skuteczny to taki, który daje pożądane rezultaty. Zatem skuteczne nauczanie oznacza, że uczeń w najwyższym dla niego stopniu zdobywa wiedzę i umiejętności przekazane mu przez nauczyciela w procesie dydaktycznym. Dziś literatura fachowa wspomaga nauczycieli, oferując wiele sposobów urozmaicenia zajęć celem uczynienia ich interesującymi, aby uczniowie skutecznie się uczyli. Podkreśla się również potrzeby indywidualizacji kształcenia, stosowania metod aktywizujących, wyrównywania szans edukacyjnych. Nauczyciel ma rozwijać, stymulować, inspirować twórczą aktywność ucznia, która będzie się przekładać na jego sukcesy edukacyjne, a w konsekwencji życiowe. W jaki sposób sprostać tym zadaniom? Jak uczynić kształcenie skutecznym? – o tym piszemy w październikowym numerze.

Fot. Pixabay.com

Wychowawca

Miesięcznik Nauczycieli i Wychowawców Katolickich
„The Tutor. Monthly of Catholic Teachers and Tutors”

Wydawca: Polskie Stowarzyszenie Nauczycieli i Wychowawców. **Adres Wydawcy:** ul. Krowoderska 24/3, 31-142 Kraków. **Adres Redakcji:** ul. Kazimierza Wielkiego 18/3, 30-074 Kraków, tel./faks 12 423 23 24, tel. 12 423 24 36, e-mail: redakcja@wychowawca.pl; www.wychowawca.pl **Zespół redakcyjny:** dr Józef Winiarski – redaktor naczelny, Teresa Król, Maria Tota – z-cy redaktora naczelnego, Jolanta Tęcza-Ćwierz – sekretarz redakcji, o. dr Paweł Mynarz – asystent kościelny. **Redaktorzy tematyczni:** prof. dr hab. Franciszek Adamski (socjologia, nauki o rodzinie), prof. dr hab. Maria Ryś (psychologia), dr hab. Henryk Noga (prof. UP), dr Marek Mariusz Tytko (pedagogika). **Redaktor statystyczny:** prof. dr hab. inż. Janusz Kawecki. **Redaktorzy językowi:** mgr Teresa Król (język polski), Linda Tytko, B.A. (język angielski, English language consultant, USA, Ohio). **Międzynarodowa Rada Naukowa:** prof. dr hab. inż. Andrzej Flaga – przewodniczący (Polska), prof. dr hab. inż. Janusz Kawecki (Polska), dr Wanda Póltawska (Polska), dr inż. Antoni Zięba (Polska), ks. prof. PhDr. Pavol Dancák PhD. (Słowacja), ks. prof. PaedDr. ThDr. Jozef Leštinský, PhD. (Słowacja), doc. PaedDr. Tomáš Jablonský, PhD.m. Prof. KU. (Słowacja), doc. PhDr. PaedDr. Miroslav Gejdoš, PhD. (Słowacja), PaedDr. Katarína Tišťanová, (Słowacja). **Dział prenumeraty:** 12 431 07 24. **Księgowość:** 12 423 04 32. **Skład i lamanie:** Degraf, Kraków. **Druk:** Drukarnia Bernardinum. Warunki przyjmowania materiałów na www.wychowawca.pl w zakładce: „Dla Autorów”. Redakcja nie zwraca materiałów niezamówionych i zastrzega sobie wprowadzanie zmian formalnych, skrótów oraz nadawanie tytułów. Redakcja kieruje się zasadami anti-ghostwritingu i anti-guest-authorship opisanymi przez MNiSW. **Autor oświadcza, że przedstawiony materiał jest jego własnym autorskim opracowaniem i nie narusza praw osób trzecich.**

Warunki prenumeraty:

Przyjmujemy zamówienia listowne, telefoniczne, e-mailem lub faksem (gotowy formularz na: www.wychowawca.pl).

Prenumerata – od dowolnego numeru.

Może być finansowana z budżetu szkoły, gminy albo (za zgodą rodziców) z funduszy Rad Rodziców.

Cena prenumeraty 1 egzemplarza:

- na cały rok – 79 zł
  - na pół roku – 39 zł
- Polskie Stowarzyszenie Nauczycieli i Wychowawców, ul. Krowoderska 24/3, 31-142 Kraków, tel. (12) 423 23 24

Nr rachunku:

63 1240 4650 1111 0000 5157 2864

e-mail: redakcja@wychowawca.pl

www.wychowawca.pl

Fot. BPJG / Marek Kepirski

Apel z 78. Ogólnopolskiej Pielgrzymki Nauczycieli i Wychowawców na Jasną Górę

Koleżanki i Koledzy – Polscy Nauczyciele

Hasłem 78. pielgrzymki nauczycielskiej na Jasną Górę stały się słowa św. Jana Pawła II: „Tu się wszystko zaczęło”. Tematem naszych rozważań było znaczenie sakramentu chrztu, który wprowadza człowieka do wspólnoty ludzi wierzących.

W Polsce, zgodnie z tradycją, chrzest dziecka jest celebrowany w większości rodzin, ale trzeba stawiać odważne pytanie – co z tego ma wynikać? W tym roku, w trakcie pielgrzymkowych spotkań zastanawialiśmy się nad tym, kim się stajemy i co otrzymujemy na mocy chrztu świętego.

Pytania te są ważne, bo dzisiaj w przestrzeni publicznej coraz wyraźniej zaznacza się wpływ dominującej w zachodniej Europie mentalności postchrześcijańskiej. W Polsce wiele wpływowych środowisk konsekwentnie dąży do dechrystianizacji kraju poprzez wprowadzanie nowych regulacji prawnych, oddziaływanie środków masowego przekazu oraz działania w sferze kultury. Tendencje dechrystianizacyjne dostrzegamy również w obszarze oświaty, mimo że w ustawie oświatowej istnieje wyraźny zapis o respektowaniu chrześcijańskiego systemu wartości.

Równocześnie wielu z nas, którzy zostali ochrzczeni, zachowuje się biernie wobec tych działań, stopniowo tracąc własną tożsamość pod wpływem panującej w przestrzeni publicznej atmosfery. Dlatego jako pielgrzymujący nauczyciele i wychowawcy pytamy:

- Czy nie zapominamy zbyt łatwo o tym, kim jesteśmy?
- Czy wiemy, co tracimy, lekceważąc fakt, że kiedyś zostaliśmy ochrzczeni?
- Czy jako nauczyciele i wychowawcy, stojąc z boku, nie przyczyniamy się do stopniowego zanikania w społeczeństwie świadomości tysiącletniego dziedzictwa chrześcijańskiej Polski?

Pytania te stawiamy sobie i Wam, przygotowując się do jubileuszu 1050-lecia Chrztu Polski, którego świętowanie rozpocznie się 14 kwietnia 2016 roku w Gnieźnie.

Wszystkim Koleżankom i Kolegom przesyłamy serdeczne pozdrowienia z Jasnej Góry, życząc wiele zadowolenia z pracy w roku szkolnym 2015/2016.

Jasna Góra, 2 lipca 2015 roku

Edukacja seksualna

CZY

wychowanie ?

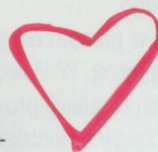
Fot. Phtabay.com

Refleksję na temat edukacji seksualnej i wychowania trzeba zacząć od uwag na temat języka. Bo słowa, których obecnie używamy w dyskursie publicznym, bardzo często przestają być zrozumiałe – te same słowa w ustach różnych ludzi mogą znaczyć co innego, mogą też nie znaczyć nic. Niemalże ludzie w ogóle nie zdają sobie sprawy, do jakiego stopnia niejednoznaczny stał się język, którym się posługujemy. W szczególności sposób dotyczy to także debaty o edukacji seksualnej.

W języku polskim termin „seks” odnosi się do określonych, biologicznie zdeterminowanych zachowań. Przymiotnik „seksualny” w połączeniu z innymi słowami nawiązuje wprost do aktywności płciowej, tak jak w sformułowaniach „życie seksualne”, „potrzeby seksualne” itp. Termin „wychowanie seksualne” pochodzi od angielskiego *sex education*, ale *sex* po angielsku nie oznacza tego samego, co polski „seks”. W języku angielskim oznacza przede wszystkim „płeć”. Bardziej właściwym tłumaczeniem terminu *sex education* byłoby więc „wychowanie płciowe”, a jeszcze bardziej precyzyjnie „wychowanie w zakresie ról związanych z płcią”. To samo można wyrazić za pomocą terminów: „wychowanie do kobieco-

ści”, „wychowanie do męskości”. Dotyczący w dużej części tych zagadnień przedmiot szkolny nosi obecnie nazwę „wychowanie do życia w rodzinie”.

W przestrzeni publicznej od dawna funkcjonuje jednak termin „edukacja seksualna”. Początkowo termin ten oznaczał popularnonaukowe „uświadamianie” młodzieży, przede wszystkim w aspekcie możliwości zapobiegania ciąży i chorobom wenerycznym. Stopniowo w proponowanych programach edukacji seksualnej informacja o antykoncepcji i „seksie”, w tym również o „seksie inaczej”, została bardziej rozbudowana. Do tego doszła problematyka profilaktyki AIDS i zagadnienie osobiście rozumianej tolerancji dla wszelkiego rodzaju odmienności. Obecnie coraz większy wpływ na proponowane w ramach edukacji seksualnej treści ma ideologia gender. Według niej tradycyjne wzorce tożsamości płciowej (kobiecości, męskości) wcale nie wynikają z uwarunkowań biologicznych, ale są narzucane dziecku w toku wychowania (socjalizacji). Dlatego zwolennicy gender wywierają presję, aby w wychowaniu nie „utrwalić stereotypowych ról” związanych z płcią,

a w systemie prawnym zagwarantować możliwość wybierania sobie płci przez dziecko. Dąży się też do tego, aby zagadnienia związane z tak pojętą edukacją seksualną wprowadzać do programów edukacyjnych już dla małych dzieci.

Informacje przekazywane w ramach takiej edukacji seksualnej nie są związane z żadnym programem wychowania, co więcej – z wychowawczego punktu widzenia są raczej dezinformacją. Edukacja seksualna przyjmuje bowiem rzekomo neutralną „opcję naukową”, a zatem przedstawia zjawiska obserwowane w sferze aktywności seksualnej, bez względu na to, czy są to zachowania właściwe, czy niewłaściwe, zdrowe czy chore, moralnie i społecznie osadzone na dobrym fundamencie czy wprost przeciwnie, wyrwane ze swojego naturalnego kontekstu. Jeżeli tak się rozumie edukację seksualną, to w samej nazwie „edukacja seksualna” zawarty jest pewien fałsz. Bo jeśli mówimy o edukacji poważnie, to zawsze chodzi o wychowanie człowieka, czyli o prowadzenie młodych ludzi ku dojrzałości. Edukacja seksualna, którą dziś lansuje się jako alternatywę dla prowadzonego obecnie w szkole przedmiotu, nie jest

wychowaniem, bo nie prowadzi ku dojrzalemu człowieczeństwu. Tego rodzaju edukacja seksualna może być instruktażem, szkoleniem, może być popularnonaukową pogadanką informacyjną, ale nie jest edukacją w prawdziwym tego słowa znaczeniu.

Spór o edukację seksualną nie jest izolowanym fenomenem współczesnej kultury. Jest częścią wielkiej batalii o rozumienie człowieka; tej samej batalii, która ujawnia się w sporze o eutanazję, aborcję, in vitro, oraz w wielu innych okolicznościach. To, co się nam proponuje jako edukację seksualną, wynika z pewnej wizji człowieka, która jest nie do zaakceptowania, i to nie tylko dla ludzi wierzących. Taka edukacja seksualna pomija całą związaną z ludzką płciowością funkcję więziotwórczą i rodzicielską, a poprzez dobór i sposób przekazywania informacji prowokuje do tego, aby młody człowiek traktował swoją seksualność, jako jedną ze sfer ekscytujących przyjemnych doznań. Ukryty w treściach takiej edukacji seksualnej przekaz jest jasny – młody odbiorca dowiadyuje się, że

zasadą ludzkiego życia jest permanentna eksploatacja otaczającego świata oraz eksploatacja samego siebie. Podstawą takiego myślenia jest przekonanie, że człowiek powinien dążyć do „samorealizacji”, rozumianej jako zaspokajanie wszelkiego rodzaju potrzeb fizycznych i emocjonalnych oraz swoich aspiracji różnego rodzaju. Jest to wizja człowieka, który żyje po to, żeby jak najwięcej rzeczy i doznań „skonsumować”. Jest to więc wizja proponująca człowiekowi wieczne trwanie w infantrylnej młodzięrczości. Odnosi się to także do sfery seksualnej, w której człowiek ma rzekomo prawo wciąż szukać nowych wrażeń, byle robić to „z przyzwoleniem” drugiej osoby – musi tylko uważać, żeby się nie zarazić AIDS (inne choroby weneryczne akcentuje się dziś znacznie słabiej).

Czy możliwy jest kompromis pomiędzy zwolennikami „naukowej” edukacji

seksualnej i poważnie traktującymi swoje obowiązki rodzicami oraz rozumiejącymi swoją odpowiedzialność za wychowanie nauczycielami? Problem polega na tym, że edukacja seksualna w takim wydaniu, jakie proponują jej zwolennicy, w rzeczywistości zachęca do używania życia, do używania siebie, do używania drugiego człowieka, czyli do konsumowania wrażeń związanych z zaspokajaniem potrzeb fizycznych i emocjonalnych. Dlatego nie można się ludzi, że uda się znaleźć kompromis pomiędzy taką edukacją seksualną i właściwie pojętym wychowaniem. Tu kompromis jest niemożliwy, bo nie można pogodzić w jednym programie edukacyjnym koncepcji życia, jako służby w duchu odpowiedzialności za drugiego człowieka i za dobro wspólne, z koncepcją życia jako pogoni za doznawaniem

wrażeń. To są koncepcje przeciwstawne. W tytule artykułu postawione jest pytanie – edukacja seksualna czy wychowanie? Nie powinno być wątpliwości, że w szkole chodzi o wychowanie w aspekcie płci, a nie o tzw. edukację seksualną. Warto zauważyć, że prowadzony w szkole przedmiot „wychowanie do życia w rodzinie”, realizowany właśnie jako „wychowanie”, raczej nie budzi sprzeciwu w społeczeństwie.

Młodzi ludzie powinni odkrywać istotę, naturę i tajemnicę swojej płciowości, między innymi także poprzez zorganizowany proces edukacyjny, ponieważ młodym ludziom niewątpliwie potrzebne są wiarygodne informacje na temat ludzkiej płci. Najważniejsze jest jednak wychowanie – kształtowanie dojrzałego człowieka, który jest w stanie władać swoim ciałem i przyjmo-

Przekaz ukryty w treściach edukacji seksualnej jest jasny – zasadą ludzkiego życia jest permanentna eksploatacja otaczającego świata oraz eksploatacja samego siebie.

Edukacja seksualna, którą dziś lansuje się jako alternatywę dla prowadzonego obecnie w szkole przedmiotu, nie jest wychowaniem, bo nie prowadzi ku dojrzałemu człowieczeństwu.

wać za siebie odpowiedzialność. Wiadomo przecież, że jeżeli człowiek nie może opanować seksualnych pobudzeń, to staje się zagrożeniem i dla siebie i dla otoczenia. Dlatego właściwie pojęte wychowanie w aspekcie płci powinno stawiać przed młodymi ludźmi doniosłe zadanie osiągnięcia zdolności panowania nad sobą. W sferze płciowości ludzie przeżywają różne trudności nie tylko w okresie dojrzewania i po osiągnięciu dorosłości, ale także w schyłkowym okresie życia (o czym się

mniej mówi). Dlatego kwestia wychowania do odpowiedzialności za siebie w tej dziedzinie ma tak ogromne znaczenie.

Cała rzecz polega na tym, abyśmy umieli bez kompleksów myśleć o tej problematyce i sensownie towarzyszyć naszym dzieciom w ich wzrastaniu. Towarzyszyć tak, żeby dzięki nam młodzi ludzie dowiedzieli się, że naturalnym przeznaczeniem i równocześnie zadaniem każdego chłopca jest stać się dojrzałym mężczyzną (a nie wiecznym osiemnastolatkiem), natomiast zadaniem każdej dziewczyny jest stać się kobietą. W tej perspektywie młodzi ludzie łatwo się odnajdują i można rozmawiać z nimi naprawdę na każdy temat. Trzeba zatem rozmawiać o kobiecości i męskości, które mają także swój wymiar czysto fizyczny i fizjologiczny. Trzeba w tych rozmowach ukazywać, że podobnie jak w innych sferach, w dziedzinie płci możliwy jest naturalny porządek, ale że wiele można popsuć przez lekkomyślność, brak odpowiedzialności i zwykłą głupotę. Wbrew pozorom, młodzi ludzie bardzo chcą to usłyszeć.

Stanisław Ślawiński

DR STANISŁAW ŚLAWIŃSKI – ceniony pedagog i autor wielu opracowań, referatów i książek nt. wychowania. Prowadzi wykłady i warsztaty dla nauczycieli, wychowawców i rodziców. W latach 2006–2007 podsekretarz stanu w MEN. Obecnie pracownik Instytutu Badań Edukacyjnych.

Próba eliminacji

z polskich szkół

Tuż po objęciu urzędu Ministra Edukacji Narodowej Joanna Kluzik-Rostkowska zapowiedziała przeprowadzenie badań nt. edukacji seksualnej w szkołach. Obecnie tworzy zespół ekspertów, którego zadaniem będzie przygotowanie nowych podstaw programowych do zajęć „wychowanie do życia w rodzinie”. W raporcie z badań pt. „Opinie i oczekiwania młodych dorosłych (18-latków) oraz rodziców dzieci w wieku 6–17 lat wobec edukacji dotyczącej rozwoju psychoseksualnego i seksualności” (lipiec 2015 r.) zrealizowanych przez Instytut Badań Edukacyjnych zarówno uczniowie, jak i rodzice pozytywnie oceniają nauczycieli i zajęcia WdŻ. Dlaczego więc szefowa resortu edukacji chce zmienić to, co nie budzi zastrzeżeń, nie wywołuje protestów i przynosi dobre efekty? Jaka ideologia i naciśki jakich środowisk są wiążące dla Ministerstwa Edukacji?

Środowiska liberalne, uznające się za „nowoczesne” i „postępowe”, od kilkunastu już lat próbują wyeliminować z polskich szkół wychowanie do życia w rodzinie, a w to miejsce chcą wprowadzić tzw. „edukację seksualną”. Jednocześnie usiłują ukryć różnicę, jaka zachodzi pomiędzy wychowaniem do odpowiedzialnych postaw w sferze seksualnej a „wychowaniem” pozornym, które w praktyce staje się instruktażem antykoncepcyjnym i formą reklamy środków antykoncepcyjnych. „Edukacja seksualna” oparta jest na naiwnym założeniu, że sama wiedza wystarczy, by wychowanek w rozsądny sposób kierował sferą

Edukatorzy seksualni nie podają, że w Anglii, w której od kilku dziesięcioleci istnieje „edukacja seksualna” zamiast wychowania, jest najwięcej w Europie nastolatków zarażonych chorobami przenoszonymi drogą płciową. Największy jest też odsetek dziewcząt, zachodzących w ciążę poniżej 15. roku życia.

seksualną, odpowiedzialnie odnosząc się do samego siebie i do osób drugiej płci. Takie założenie jest po-

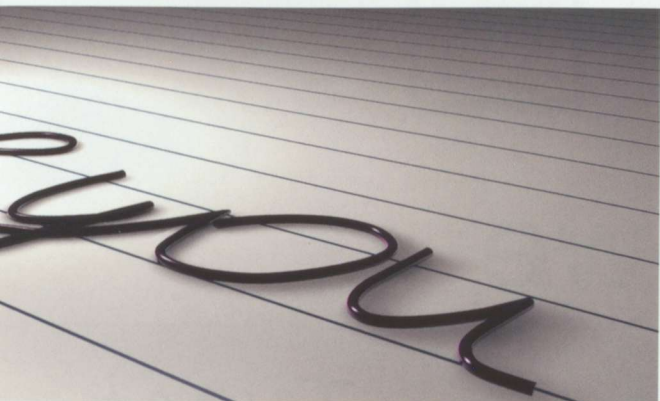
dobnym mitem jak przekonanie, że wiedza z zakresu kodeksu karnego gwarantuje, iż ten, kto ją posiada, nigdy nie popełni przestępstw.

Dla środowisk liberalnych „wiedza” o seksualności to w rzeczywistości tworzenie fikcyjnego obrazu seksu jako łatwej rozrywki, bez konsekwencji i bez odpowiedzialności. To sposób na podtrzymywanie mitów, że antykoncepcja w postaci zbędnych hormonów nie jest szkodliwa, a prezerwatywa daje „bezpieczny” seks. „Edukatorzy” seksualni usiłują ukryć fakt, że prezerwatywa nie chroni nawet przed skutkami fizycznymi nieodpowiedzialnego współżycia, a już zupełnie nie chroni przed skutkami psychicznymi, moralnymi czy duchowymi, jak poczucie żalu do siebie i drugiej osoby, poczucie winy i grzechu, zerwane więzi z Bogiem i z bliskimi. Prezerwatywa nie zabezpiecza przed uzależnieniami ani przed przestępstwami. Gwałt czy współżycie z osobą poniżej 15. roku życia pozostaje przestępstwem także wtedy, gdy została użyta prezerwatywa. „Edukacja seksualna” zachęca dzieci i młodzież do filozofii życia, w której przyjemność staje się ważniejsza od osoby i od jej godności. Prowadzi to do wulgaryzacji więzi i do dramatów życiowych, gdyż w żadnej dziedzinie krzywdy nie są aż tak bolesne i trwałe, jak właśnie w sferze seksualnej.

„Edukacja seksualna” jest działaniem na zamówienie politycznych i finansowych zleceniodawców, którzy pozostają ukryci. W rzeczywistości promocją naiwności, bezmyślności oraz ignorancji w zakresie ludzkiej seksualności. „Edukatorzy” mają wiele tematów tabu. Nie wspominają o tym, że płodność pary ludzkiej to tylko kilka dni w cyklu i odpowiedzialne rodzicielstwo nie musi wiązać się z antykoncepcją. „Edukatorzy” seksualni ukrywają przed wychowanekami wiedzę o tym, że w zakresie zachowań seksualnych istnieje jeden stuprocentowo pewny sposób ochrony przed chorobami wenerycznymi i przed niechcianą ciążą. Sposobem tym jest wstrzemięźliwość przedmałżeńska i wzajemna miłość małżeńska.

Wdż

Fot. Pixabay.com

A chyba najbardziej skrzętnie ukrywają fakt, że w Anglii, w której od kilku już dziesięcioleci stosuje się „edukację seksualną” zamiast wychowania, jest najwięcej w Europie nastolatków zarażonych chorobami przenoszonymi drogą płciową. Największy jest też tam odsetek dziewcząt, które zachodzą w ciążę poniżej 15. roku życia.

Seksualność to nie sfera łatwej rozrywki czy niezobowiązującej do niczego zabawy. Wychowawcy wiedzą o tym, że seksualność jest błogosławieństwem jedynie dla ludzi dojrzałych – jest miejscem wyrażania miłości małżeńskiej oraz odpowiedzialnego przekazywania życia. Natomiast dla ludzi niedojrzałych seksualność staje się przekleństwem, bywa miejscem wyrażania przemocy (do gwałtów włącznie) oraz miejscem przekazywania śmierci (do AIDS i aborcji włącznie).

Właśnie dlatego realistyczne – a nie ideologiczne! – wychowanie w sferze seksualnej to przejaw troski o dobrą przyszłość wychowanków i o rodziny, które oni w przyszłości założą. Wychowanie mądre opiera się na przekazywaniu wychowankom całościowej i realistycznej wiedzy o postawach w sferze seksualnej oraz ich skutkach. To także promowanie dojrzałej hierarchii wartości, na czele której stoi człowiek ze swoją godnością, swoim powołaniem do świętości i czystości. To wreszcie fascynowanie wychowanka perspektywą dorastania do mądrości i wolności w tej ważnej sferze życia. W konsekwencji takiego wychowania chłopcy i dziewczęta mają szansę w sposób odpowiedzialny kierować sferą seksualną. I tylko wtedy mogą zachować świadomość, że osoba jest ważniejsza niż przyjemność oraz że ich los – a także los ludzkości – zależy najbardziej od tego, w jaki sposób mężczyźni i kobiety odnoszą się do siebie nawzajem.

ks. Marek Dziewiecki

KS. DR MAREK DZIEWIECKI – adiunkt Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, psycholog i duszpasterz, autor publikacji z zakresu psychologii wychowania i pedagogiki

Quo vadis, Domine?

Dla upamiętnienia przejścia służby państwowej przez Pana Prezydenta Andrzeja Dudę.
Czwartek, 6 sierpnia 2015 r.

*Zdawałoby się – dzień jak co dzień,
a jednak całkiem niecodzienny.
Na Kraków po środowej burzy
upadł upał
i zaraz stanął w apogeum.*

*A co słyszeć w [drugiej] stolicy?
W Warszawie od rana zmiana.
Nowy Prezydent składa przysięgę.
Nie rozkłada kartek rzędem,
lecz z pamięci słowa liczy.*

*Święta Rito, ponownie pokaż,
jak się godzić mamy!
Czy tylko wtedy, gdy Polakom łamią się serca,
potrafią być razem?
I jednać się z duchami
całego narodu?*

*Oto wielkość wybrańców.
Władczych marzeń nie snują,
raczej w słabości siłę odnajdują.
Krzyż całują.*

*Rodacy, przysięgam! Będę [po]mocny!
Ze wszystkich sił pragnę
jednego: jednej Polski.
Niech mocno zabrzmiał dzwon:
Rządź i łącz!*

*Jak rządzić?
Posłuchaj, to proste.
Czyż nie jesteśmy tytanami?
Niech każdy ma prawo za sobą.
Jakie?
Prawo do błędów popełniania
i moc ich naprawiania.
Byle budować: stale i wciąż.
A Ty królewskim szlakiem dąż
aż do nieba.*

Romana Cynk 8 sierpnia 2015

Podstawy programowe

„wychowania do życia w rodzinie”

Temat

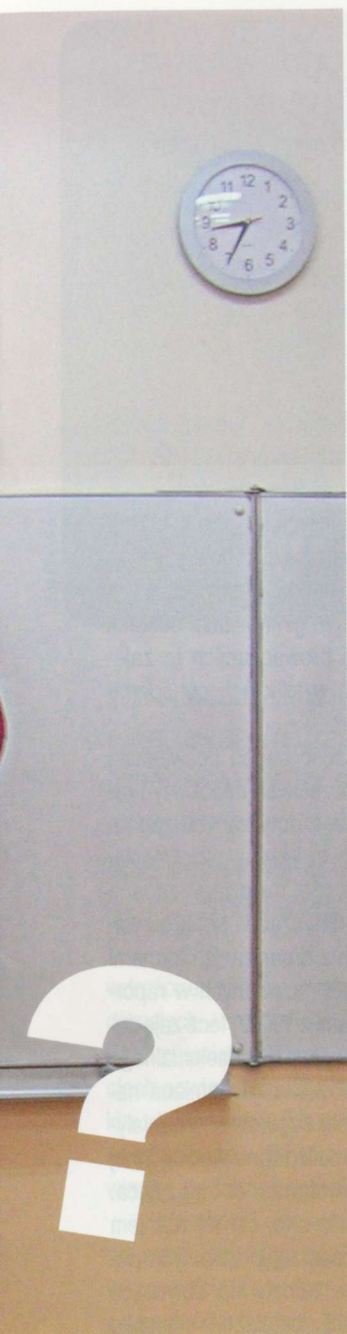
– czy do zmiany

Fot. Agnieszka Prześniwiecka

Już od kilkunastu lat w polskim systemie oświatowym funkcjonuje przedmiot „wychowanie do życia w rodzinie” (WDŻ). Wprawdzie niekiedy pojawiają się opinie kwestionujące zasadność jego obecności w programach szkolnych, ale zdarza się to stosunkowo rzadko. Zdecydowanie częściej krytyce poddawane są założenia programowe tego przedmiotu. Przeciwnicy aktualnego kształtu szkolnej edukacji w tym zakresie opierają swoje krytyczne oceny na przesłankach o podłożu aksjologicznym. W wielu punktach różnią się one od tych stanowiących układ odniesienia dla zespołu ekspertów tworzących zręby

obecnie obowiązujących podstaw programowych WDŻ. Twórcy tych podstaw stali na stanowisku, że zajęcia z WDŻ winny być ukierunkowane na kształtowanie dojrzałych i odpowiedzialnych postaw młodych ludzi wobec płciowości i relacji międzyludzkich, jakie na jej bazie powstają. Konstytywnym elementem każdej podstawy jest komponent intelektualny – dla twórców podstaw programowych WDŻ było więc oczywiste, że w procesie kształtowania postaw istotną rolę musi odgrywać rzetelna wiedza, oparta na naukowych podstawach. Przekazywanie tej wiedzy nie ma być jednak celem samym

w sobie, ale ma wspierać proces dojrzewania młodych ludzi do odpowiedzialnie traktowanej dorosłości. Dlatego też bardzo ważny jest dobór przekazywanych treści, ujmowanie poruszanych zagadnień z różnych perspektyw, uwypuklanie wszystkich ich aspektów, które tworzą spójną całość. Ważne jest także dostosowanie zarówno samych treści, jak i sposobu ich przekazywania do fazy rozwojowej i powiązanych z nią możliwości percepcyjnych uczniów. Warunkiem koniecznym realizacji tak określonego celu zajęć jest powierzenie ich prowadzenia nauczycielom jak najlepiej przygotowanym pod

względem merytorycznym, którzy jednocześnie są otwarci na budowanie nacechowanego szacunkiem, a zarazem bliskiego kontaktu z uczniami. Proces kształcenia kadr spełniających wymienione warunki, zapoczątkowany w momencie wprowadzenia zajęć WDŻ do szkół, nadal trwa i powinien być kontynuowany w przyszłości.

Mimo kilkunastoletniej obecności zajęć WDŻ w szkołach, stan wiedzy na temat ich odbioru i oceny przez uczniów był dotąd stosunkowo niski, ponieważ – poza kilkoma wyjątkami – nie prowadzono szerszej zakrojonych badań dotyczących tych kwestii. Pierwszych cennych informacji w tym zakresie dostarczyły badania przeprowadzone w 1999 roku wśród uczniów ze szkół ponadpodstawowych w województwie pomorskim¹, kolejnych – badania krakowskich gimnazjalistów wykonane w 2012 roku², a następnie uczniów szkół ponadgimnazjalnych w Białymstoku i Krakowie, zrealizowane w 2014 roku³. Wypada także wspomnieć o badaniach zainicjowanych w 2009 roku przez grupę edukatorów seksualnych „Ponton”, których celem było przedstawienie obrazu szkolnej edukacji seksualnej w opiniach młodzieży. Bazę empiryczną tych badań stanowiły przesłane drogą elektroniczną wypowiedzi 637 osób, których cech demograficzno-społecznych w raporcie podsumowującym wyniki nie ujawniono. Ze względu na ten brak, jak też inne uchybienia natury metodologiczno-warsztatowej widoczne

w raporcie, trudno uznać wyniki tego badania za spełniające wymogi materiału naukowego o istotnej wartości poznawczej.

Zupełnie inną jakość prezentują badania przeprowadzone w bieżącym roku na zlecenie Ministerstwa Edukacji Narodowej, profesjonalnie przygotowane i opracowane przez zespół ekspertów z Instytutu Badań Edukacyjnych. Ich wyniki przedstawiono podczas konferencji prasowej w MEN w lipcu b.r., a pełna wersja raportu pt. *Opinie i oczekiwania młodych dorosłych (osiemnastolatków) oraz rodziców dzieci w wieku szkolnym wobec edukacji dotyczącej rozwoju psychoseksualnego i seksualności* została umieszczona na stronie internetowej tego resortu. Istotnym walorem tych badań jest wysoki poziom metodologiczny, dokonanie po raz pierwszy w historii obecności WDŻ w szkołach reprezentatywnej oceny zajęć z tego przedmiotu⁴, a także podjęcie próby poznania oczekiwań młodzieży i rodziców w odniesieniu do tego

obszaru szkolnej edukacji. Tematyka badań była wielowątkowa, poza wyżej wymienionymi obejmowała także inne kwestie, a mianowicie: opinie rodziców na temat ich roli w edukacji psychoseksualnej własnych dzieci, zagadnienie aktywności seksualnej młodych dorosłych oraz stan ich wiedzy w zakresie zagadnień związanych ze zdrowiem seksualnym i reprodukcyjnym. Każde z tych zagadnień jest ważne i zasługiwałoby na poświęcenie mu odrębnego artykułu.

Celem niniejszego opracowania jest przybliżenie Czytelnikom tych wyników badań, które dotyczą sformułowanych przez jego uczestników opinii na temat aktualnie prowadzonych w szkole zajęć WDŻ oraz ukazują ich oczekiwania wobec przedmiotu poświęconego sprawom ludzkiej płciowości. Wyniki te są ważne, bowiem dostarczają informacji umożliwiających udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy i w jakim stopniu aktualny kształt szkolnego programu WDŻ zaspokaja potrzeby poznawcze jego adresatów oraz stwarza klimat sprzyjający poruszaniu tzw. „trudnych” tematów. Jeśli uzyskane w badaniach wyniki wskazywałyby, że ocena zajęć WDŻ jest negatywna, a oczekiwania wobec nich rozmiągają się wyraźnie z obecnie realizowanym programem, istniałyby uzasadnione przesłanki do zmiany podstaw programowych tego przedmiotu. W przeciwnym wypadku odwoływanie się do wyników badań jako argumentu uzasadniającego wprowadzanie zasadniczych zmian w koncepcji programu WDŻ pozostawałoby w kolizji z zasadami logicznego myślenia i elementarnej uczciwości.

Z przytoczonych badań wynika jednoznacznie, że zajęcia WDŻ stanowią dla młodych ludzi ważne źródło wiedzy o seksualności człowieka. Zarówno oni sami, jak i badani rodzice plasują je na drugiej pozycji wśród wszystkich wskazywanych źródeł wiedzy na ten temat. Aż 67% badanej młodzieży i 43% rodziców uznało nauczyciela WDŻ za osobę pełniącą istotną rolę w przekazywaniu wiedzy o seksualności. Palmę pierwszeństwa w tym zakresie młodzi dorośli przyznali kolegom i przyjaciółom (76% wskazań), natomiast rodzice – rodzinie (78% wskazań). We wcześniejszych badaniach zajęcia szkolne były wprawdzie wymieniane jako źródło wiedzy o życiu seksualnym, ale wskazywał je znacznie niższy odsetek respondentów: w badaniach z 1999 roku wymieniło je 32%, w 2012 roku – 52%, a w z 2014 roku – 36,6% respondentów. Wyniki ostatnich badań świadczą więc o umocnieniu znaczenia zajęć z WDŻ na tej płaszczyźnie. **Badana w bieżącym roku młodzież, która ma za sobą doświadczenie uczestnictwa w zajęciach WDŻ, oceniła je – generalnie biorąc – pozytywnie. Ocenę co najmniej dobrą wystawiło im 62% uczestniczących w takich zajęciach w trakcie nauki w gimnazjum i 71% w trakcie edukacji na poziomie ponadgimnazjalnym.** Zdecydowanie negatywną opinię o zajęciach prowadzonych w gimnazjum wyraziło jedynie 2%, odbywających się w szkole ponadgimnazjalnej – 4%, natomiast większość pozostałych wypowiedziadała się na ich temat w sposób, który można uznać za wskaźnik przeciętnego poziomu zadowolenia. Badani mieli możliwość wyrażenia swojej opinii na temat różnych aspektów zajęć, począwszy od organizacyjnych, poprzez obrazujące panującą w czasie ich trwania atmosferę, sposób prowadzenia, aż po określające zbieżność z ich własnym systemem wartości i potrzebami.

Informacje zamieszczone w tabeli wskazują na wyraźną przewagę opinii pozytywnych nad negatywnymi w odniesieniu do zajęć odbywających się na obu poziomach edukacji. Uwidaczniają także wyższy udział zadowolonych wśród uczniów kontynuujących naukę w szkole ponadgimnazjalnej w porównaniu z finalizującymi ją na szczeblu gimnazjalnym. Ukazują również te aspekty zajęć, i to identyczne na obu poziomach edukacji,

eliminacji istniejących mankamentów.

Wyniki referowanych badań dostarczyły także ciekawych informacji na temat składu kadry prowadzącej zajęcia z WDŻ. Tworzą ją przede wszystkim nauczyciele innych przedmiotów (w gimnazjach stanowią oni 67%,

Jeśli uzyskane w badaniach wyniki wskazywałyby, że ocena zajęć WDŻ jest negatywna, a oczekiwania wobec nich różnią się wyraźnie z obecnie realizowanym programem, istniałyby uzasadnione przesłanki do zmiany podstaw programowych tego przedmiotu.

Tak jednak nie jest.

Odsetek młodzieży wyrażającej pozytywne opinie o wybranych aspektach zajęć z WDŻ prowadzonych na poziomie gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalnej

Aspekt oceny	Gimnazjum		Szkoła ponadgimnazjalna	
	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Zdecydowanie tak	Raczej tak
Zajęcia odbywały się regularnie	46	37	41	33
Zajęcia odbywały się w mało dogodnych godzinach	22	22	26	24
Na zajęciach panowała przyjazna atmosfera	40	37	47	35
Osoba prowadząca zajęcia była otwarta na pytania uczniów	49	31	51	33
Uczniowie mogli swobodnie wyrażać swoje myśli i odczucia	44	32	52	31
Osoba prowadząca była dobrze przygotowana do zajęć	37	36	49	31
Osoba realizująca zajęcia prowadziła je z zaangażowaniem	30	36	42	30
Zajęcia były prowadzone w nudny, nieciekawym sposobie	17	20	14	17
Informacje przekazywane na zajęciach były przydatne	31	43	36	38
Treści przekazywane na zajęciach były zgodne z moimi przekonaniami	30	42	38	37
Tematy zajęć nie odpowiadały moim potrzebom	15	21	18	21

Źródło: Opracowanie własne na podstawie raportu z badań pt. *Opinie i oczekiwania młodych dorosłych (osiemnastolatków) oraz rodziców dzieci w wieku szkolnym wobec edukacji dotyczącej rozwoju psychoseksualnego i seksualności*, Warszawa 2015, IBE, s. 43-44.

którym statystyczna większość badanych nie wystawiła ocen pozytywnych. Dotyczą one wymiaru organizacyjnego (niegodne dla uczniów godziny zajęć), metodycznego (mało atrakcyjny sposób prowadzenia) oraz formacyjnego (rozbieżność między tematyką zajęć a potrzebami uczniów). Nie powinno się lekceważyć opinii mniej pozytywnych, wystawionych przez młodych dorosłych, wyciągając z nich wnioski zmierzające do poszukiwania sposobów

a w szkołach ponadgimnazjalnych 47% jej składu). Na następnej pozycji plasują się osoby prowadzące wyłącznie zajęcia z WDŻ (odpowiednio 22% i 30%), na kolejnej – pedagodzy szkolni (14% i 17%), a na dalszych pozycjach – przedstawiciele innych zawodów, m.in. psychologowie, pielęgniarki i specjaliści spoza szkoły. Jeśli chodzi o nauczycieli, którzy łączą prowadzenie zajęć z WDŻ z nauczaniem innych przedmiotów, to w gimnazjach domi-

nują wśród nich historycy i/lub nauczyciele wiedzy o społeczeństwie (51%), a w szkołach ponadgimnazjalnych – biologzy (38%). Nauczyciele innych przedmiotów, w tym religii, zdecydowanie rzadziej zasilają szeregi osób prowadzących zajęcia z WDŻ (w gimnazjach odsetek nauczycieli religii prowadzących te zajęcia wynosi 9%, a w szkołach ponadgimnazjalnych – 5%)⁵.

Omawiając część badań poświęconą charakterystyce oczekiwań młodzieży i rodziców wobec zajęć dotyczących zagadnień związanych z ludzką płciowością, trzeba podkreślić, że młodzieży zadano liczne pytania dotyczące konkretnych spraw związanych z organizacją i formami prowadzenia zajęć, nazywanych w raporcie już nie „zajęciami z WDŻ”, lecz zajęciami z „zakresu rozwoju psychoseksualnego i seksualności człowieka”. Ta zmiana nazewnictwa zdaje się sugerować, że miałyby to być zajęcia realizowane według innej koncepcji niż dotychczas obowiązująca. Pytano też młodzież o to, czy jej zdaniem powinno się podczas zajęć szkolnych poruszać tzw. „trudne” tematy (np. dotyczące aborcji, masturbacji, przebiegu stosunku seksualnego) i na jakim etapie edukacji powinno się je najwcześniej podjąć. Identyczne pytanie zadano również rodzicom.

Jakich odpowiedzi udzieliłi badani? Większość młodzieży (87%) opowiedziała się za obecnością w szkole zajęć z „zakresu rozwoju psychoseksualnego i seksualności człowieka”. Większość też jest zdania, że zajęcia te powinny być prowadzone w ramach odrębnego przedmiotu. Nieco ponad połowa młodzieży uważa, że niektóre z zajęć (ponad 1/5 – że wszystkie) powinny być prowadzone w osobnych grupach dla chłopców i dziewcząt. Najwcześniejszy etap edukacji szkolnej, na którym takie zajęcia mogłyby być

Z przytaczanych badań wynika jednoznacznie, że zajęcia WDŻ stanowią dla młodych ludzi ważne źródło wiedzy o seksualności człowieka. Zarówno oni, jak i badani rodzice plasują je na drugiej pozycji wśród wszystkich wskazywanych źródeł wiedzy na ten temat.

wdrożone, to – w przekonaniu młodych dorosłych – poziom klas 4–6, a decyzja co do uczestnictwa ucznia w tego typu zajęciach powinna należeć do przede wszystkim do rodziców (choć niektórzy badani są zdania, że w tej sprawie winien wypowiadać się także psycholog szkolny).

Jeśli chodzi o tematykę zajęć, to opinie młodzieży i rodziców na ten temat są wysoce zbieżne w tym sensie, że w obu grupach odsetek tych, którzy uważają, że „trudne” tematy nie powinny być w szkole poruszane, jest minimalny. Przygniatająca większość akceptuje obecność w szkolnej edukacji szerokiej gamy tematów, obejmujących różne aspekty ludzkiej płciowości. Tematy te, umieszczone na liście obejmującej 31 pozycji, zostały ustalone „oddolnie” na etapie badań poprzedzających referowane w tym opracowaniu, w wyniku dyskusji, w której uczestniczyły osoby o tradycyjnym i liberalnym podejściu do spraw płciowości⁶. Należy podkreślić, że generalnie tematy te mieszczą się w obowiązujących podstawach programowych zajęć z WDŻ, choć niektóre z nich nie pojawiają się

jako tematy „autonomiczne” (np. przebieg aborcji czy przebieg stosunku seksualnego), lecz są potraktowane jako elementy szerszych bloków tematycznych.

Przedstawione w skrótovej, z konieczności, formie wyniki ostatnich badań przeprowadzonych na zlecenie MEN nie dostarczają – w moim przekonaniu – argumentów przemawiających za koniecznością zmiany podstaw programowych prowadzonej w szkołach edukacji w zakresie zagadnień ludzkiej płciowości. Dostarczają natomiast informacji, z których wyraźnie wynika, że konieczna jest poprawa słabszych ogniw organizacji nauczania, a także troska o to, aby poziom szkolnej edukacji w tej ważnej dziedzinie niezmiennie doskonalić.

Krystyna Kluzowa

KRYSTYNA KLUZOWA – doktor nauk humanistycznych, socjolog

PRZYPISY:

1. *Ewaluacja postaw młodzieży wobec norm i wartości związanych z życiem rodzinnym, zdrowotny i społeczny pod wpływem zajęć szkolnych „Wychowanie do życia w rodzinie”*, Uniwersytet Gdański, Pracownia Realizacji Badań Socjologicznych, Gdańsk 1999.
2. Sz. Czarnik, *Uczniowie o wychowaniu do życia w rodzinie*, „Wychowawca” nr 9, 2012, s. 25-31.
3. Sz. Czarnik, *Wychowanie do życia w rodzinie w opinii uczniów szkół ponadgimnazjalnych*, „Wychowawca” nr 10, 2014, s. 18-24.
4. Próba badawcza została dobrana w taki sposób, aby odzwierciedlała rzeczywiste udziały osób o danych cechach w strukturze całego społeczeństwa, co stwarza podstawę do uogólnienia wyników badań. W ramach kategorii „młodzi dorośli” wytypowano do badań 2400 osób, które w momencie ich rozpoczęcia miały ukończone 18 lat, natomiast w kategorii „rodzice” – 4800 rodziców dzieci w wieku 6-17 lat. Badani reprezentowali (w odpowiednich proporcjach) wszystkie makroregiony Polski oraz wszystkie kategorie gmin. Liczba faktycznie przebadanych respondentów reprezentujących kategorię „młodych dorosłych” wyniosła 1246, a kategorię rodziców – 2526.
5. Zob. *Opinie i oczekiwania...*, dz. cyt., s. 40-41.
6. Szczegółowe informacje na temat założeń tego etapu badań i przebiegu jego realizacji przedstawiono w rozdziale wstępnym omawianego raportu (*Opinie i oczekiwania...*, dz. cyt., s. 5-12).

Wychowanie, profilaktyka, WdŻ

Zestawienie bibliograficzne w wyborze

1. Bioetyka. Przewodnik dla młodych, Kraków: Międzywydziałowy Instytut Bioetyki UPJPII, Fondation Jérôme Lejeune, Fundacja Jeden z Nas, 2015
2. Dorastanie do miłości. Scenariusze zajęć do WdŻ dla uczniów gimnazjum i szkół ponadgimnazjalnych + CD / Maria Kwiek, Iwona Nowak – Kraków: Rubikon, 2010
3. Gimnazjalny projekt profilaktyczno-wychowawczy / Bożena Gwizdek, Elżbieta Sołtys. – Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 2002
4. Listy od Taty. O seksie i miłości / Josh McDowell – Kraków: Rubikon, 2010
6. Młodzi, piękni i niedrozy... Młodość w objęciach seksbiznesu / Jacek Kurzępa – Kraków: Rubikon, 2012
8. Profilaktyczno-wychowawczy program przeciwdziałania agresji u dzieci w młodszym wieku szkolnym / Teresa Pluta. Wyd. 3. – Kraków: Impuls, 2007
9. Profilaktyka ryzykownych zachowań seksualnych młodzieży. Aktualny stan badań w Polsce i na świecie / Szymon Grzelak – Kraków: Rubikon, 2009
12. Program wychowawczy szkoły / Bogusław Śliwowski. – Wyd. 2. – Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 2003
13. Rewolucja seksualna zagraża dzieciom / Mathias von Gersdorff, Kraków: Stowarzyszenie Kultury Chrześcijańskiej im. Ks. Piotra Skargi, 2008
14. Seks. Jak to wytłumaczyć swoim dzieciom? / Leda Galli, Kraków: Salwator, 2008
15. Seksualność młodzieży przełomu XX i XXI wieku / Marta Komorowska-Pudło – Kraków: WAM, 2013
16. Seksualność na usługach miłości (audiobook) / Marek Dziewiecki – Nowy Sącz: RTCK, 2014
17. Szkoła życia i miłości / Joyeux Henri – Lublin: Gaudium, 2011
18. Tato! Gdzie ja ma te plemniki? / Marek Babik – Kraków: Rubikon, 2013
19. Wychować dobrego człowieka / Andrzej Urbaniak – Poznań: Bonami, 2012
20. Wychowanie seksualne w rodzinie i w szkole / Józef Augustyn – Kraków: WAM, 2013
21. Wygramy młodość. Scenariusze zajęć do WdŻ dla uczniów gimnazjum + CD / Barbara Charczuk – Kraków: Rubikon, 2006
22. Wygramy przyszłość. Scenariusze zajęć do WdŻ dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych + CD / Barbara Charczuk – Kraków: Rubikon, 2008

Elżbieta Trojan

ELŻBIETA TROJAN – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Opolu

Foto: Pixabay.com

Niegdyś w języku polskim słowo „wychowanie” oznaczało żywienie lub utrzymanie kogoś przez dostarczanie środków do życia. Pojęcie to odnoszono również do zwierząt i roślin, ponieważ dobrze kogoś „chować” oznaczało dobrze go odżywiać. Wiek XIX przyniósł nowe znaczenie tego słowa: wydobywać, wyprowadzać ku górze. Wychowanie pozwala dostrzec duchowy wymiar bogactwa ludzkiej natury, dzięki któremu człowiek ma szansę stać się osobą świadomie realizującą się w życiu.

W dzisiejszych czasach często obserwujemy minimalizm w wychowaniu, z jednej strony powodowany kryzysem samych wychowawców, a z drugiej – presją współczesnej, „niskiej” kultury (Dziewiecki 2006: 193). Dostrzega ona w człowieku tylko te sfery, które upodabniają go do świata zwierząt: biologiczną, emocjonalną i seksualną. Nie dba się o rozwój młodego człowieka w obszarach, gdzie jego wolność i świadomość przejawiają się najbardziej, co skutkuje u niego brakiem miłości i odpowiedzialności (tamże: 194). Wychowanie to przecież *obdarzenie człowieczeństwem* i to *obdarzenie dwustronne* (Jan Paweł II, *Gratissimam sane*, 16).

Na kartach Biblii znajdujemy liczne wzmianki na temat wychowania, które w głównej mierze dotyczy wychowania religijnego dzieci i młodzieży. U podłoża wychowania młodego człowieka leży miłość wychowawcy, odznaczająca się intuicją, kreatywnością i pragnieniem dobra wychowanka. Wychowanie powinno być

oparte na relacji wzajemnego zaufania i szacunku.

Stary Testament nakazuje nam szacunek dla rodziców i ludzi starszych, uміłowanie tradycji i historii narodu oraz wartości religijnych (Pwt 5, 16; Prz 1, 8-9; Kpl 19, 32; Drwal 2001: 33). Nowy Testament zawiera nauczanie Jezusa i apostoelskie pouczenia, jakie św. Paweł kieruje do rodziców, małżonków, dzieci i starszych. Dotyczą one wzajemnych relacji pomiędzy ludźmi, posłuszeństwa, czci i szacunku dla rodziców (Mt 15,4; 19,19; Mk 7,10; 10,19; Łk 18,20; Ef 6, 1-4; 1 Tm 5, 4; Kol 3, 18-21). To osobowy dialog, czyli spotkanie dwóch sumień, dwóch godności i dwóch wolności w jednym miejscu (Barlak 2000: 240).

Zagadnienie wychowania chrześcijańskiego w nauczaniu Kościoła katolickiego ma bogatą literaturę (Dziekoński 2000, 2004, 2006; Krajczyński 2002; Drożdż 1997). Przed pontyfikatem Piusa XI (do 1939 r.) program ten był traktowany jako jeden z elementów etyki społecznej, realizowanej w duszpasterskiej działalności Kościoła (etyka katolicka funkcjonowała czasem pod nazwą etyki wychowawczej (Dziekoński 2000: 12; Woroniec 2000).

Treścią pierwszych pism Ojców Kościoła i rozwijającej się w II–IV wieku apologetyki były reguły wychowania chrześcijańskiego. Św. Klemens Aleksandryjski obnosił się z zamiarem nadania religii chrześcijańskiej charakteru „wiedzy”. Św. Augustyn (1953) przyjął, iż tylko Bóg jest

nauczycielem, człowiek jest nim o tyle, o ile odkrywa w swoim wnętrzu boską prawdę. Św. Tomasz z Akwinu twierdził, że światem rządzi hierarchia, a wszystkie sfery życia wzajemnie się przenikają i podlegają ustalonym przez Boga porządkowi (Okoń 2001: 446). Zmianie rozumienia podlegało pojęcie „wychowania”, jego cele i sposoby ich realizacji, co spowodowane było przeobrażeniami społeczno-politycznymi i kulturalnymi świata.

W nauczaniu Magisterium Kościoła ideał pierwszych wieków to przede wszystkim miłość Boga i ludzi oraz dzielenie się z bliźnim swoim dobytkiem (Dziekoński 2000: 41-53). W wiekach średnich takim ideałem było już życie ascetyczne. Odrodzenie przynosi nam postać świętego, który zamiast gardzić światem, szuka w nim elementu nadprzyrodzonego.

Zarówno wiek XIX, jak i XX przynoszą już znaczące zmiany (tamże: 56-72). Począwszy od wieku XIX, aż do Soboru Watykańskiego II naczelnym celem wychowania było *urobienie „dobrego chrześcijanina” i „uczciwego obywatela”*. Obywatel miał za zadanie troszczyć się o dobrobyt państwa (Leon XIII), być użytecznym dla życia gospodarczego (Pius XI) oraz w duchu solidarności z innymi zabiegać o dobro własnego kraju i całej społeczności ludzkiej (Pius XII). Ponadto papież Leon XIII zainicjował konieczność uwzględniania w chrześcijańskim wychowaniu płaszczyzny społecznej, ponieważ tego wymagał sam wymiar społeczny osoby ludzkiej (Dziekoński 2006: 282-304; Sztaba 2007: 508-510).

Pius XI w encyklice *Divini Illius Magistri* (1929) zwrócił uwagę, że wychowanie powinno wskazywać drogę do ostatecznego celu człowieka, ku któremu powinny zmierzać wszystkie działania wychowawcze. Pełne i doskonałe wychowanie to według papieskiej nauki tylko wychowanie chrześcijańskie. Dlatego też praca nad nim „jest zacniejsza niż wszystkie inne dzieła, bo zmierza przede wszystkim do tego, żeby przez wychowanie przysposabiać młodzież tak, iżby kiedyś mogła osiągnąć najwyższe dobro, czyli Boga, a społeczeństwu zgotować jak największe, jakie jeno są możliwe na świecie, korzyści i pożytki” (tamże: 6).

Świat nie zrozumiał takiej koncepcji wychowania i uznał je za marzenie, którego nie da się spełnić (Mazur 2011: 131). Tymczasem program nakreślony przez Piusa XI jest aktualny do dzisiaj. Wychowanie chrześcijańskie podnosi człowieka i umacnia go w życiu, a najdoskonalszym wzorem dla młodzieży jest sam Jezus Chrystus. Niestety świat zapomniał, że to Bóg jest pierwszym wychowawcą (Jan Paweł II, *Christifideles Laici*, 61). To On odnalazł człowieka – „na pustej ziemi go znalazł, na pustkowiu, wśród dzikiego wycia, opiekował się nim i pouczał, strzegł jak żrenicy oka. Jak orzeł, co gniazdo swoje ożywia, nad piskletami swoimi krąży, rozwija swe skrzydła i bierze je, na sobie samym je nosi – tak Pan sam go prowadził” (Pwt 32, 10-12).

Pius XII i Jan XXIII zwracali również uwagę na „plaszczynę społeczną” wychowania, do której nawiązał już Leon XIII. W praktyce dnia codziennego miała się ona przekładać na apostolskie zaangażowanie. Doświadczenia II wojny światowej spowodowały, że papieże podkreślali konieczność wychowania do zaangażowania się chrześcijan w budowanie światowego pokoju (Dziekoński 2000: 63-64, 71-72).

Sobór Watykański II w wielu dokumentach zajął się kwestią chrześcijańskiego wychowania. Jednym z najważniejszych jest deklaracja

Gravissimum educationis, według której udział Kościoła we współczesnym wychowaniu sprowadza się do trzech zadań: „wskazywania wszystkim ludziom drogi zbawienia, a wierzącym udzielania życia Chrystusowego i wspomagania ich ustawiczną opieką, aby mogli osiągnąć pełnię tego życia” (GE, 3). Soborowa deklaracja stwierdza dalej, iż wychowanie to nie tylko dążenie do integralnego rozwoju osoby ludzkiej, ale praca nad świadomością otrzymanego daru wiary i pomoc w rozumieniu prawdy, że zadaniem apostołskim chrześcijanina jest kształtowanie tego świata w duchu Ewangelii (tamże). Wychowanie opiera się na zasadach religii chrześcijańskiej i uczy życia według reguł ewangelicznych. Wszystkie jego zasady biorą się z naśladowania życia Chrystusa, z idei utworzenia na ziemi Bożego Królestwa i konieczności realizacji cnót ewangelicznych: wiary, nadziei i miłości.

Nowość w nauczaniu kościelnym to propozycja wychowania skierowana nie tylko do chrześcijan, ale do wszystkich ludzi dobrej woli: „Wszyscy ludzie jakiegokolwiek rasy, stanu i wieku mają jako cieszący się godnością osoby nienaruszalne prawo do wychowania, odpowiadającego ich własnemu celowi, dostosowanego do właściwości wrodzonych, różnicy płci, kultury i ojczystrych tradycji” (tamże: 1). Prezentowany ideał chrześcijańskiego wychowania jest wyrazem realnego i integralnego połączenia rozwoju ludzkiego z chrześcijańskim. Widać też wyraźny zwrot od „urabiania” wychowanka do „samowychowania”.

Ten ideał wychowawczy znalazł swoje odzwierciedlenie w pozostałych dokumentach soborowych: *Konstytucji duszpasterskiej o Kościele w świecie współczesnym*, *Konstytucji dogmatycznej o Kościele*, *Dekrecie o apostołstwie świeckich*, stanowiących zarazem podstawę dla całej odnowionej nauki Kościoła katolickiego (Dziekoński 2000: 12-13).

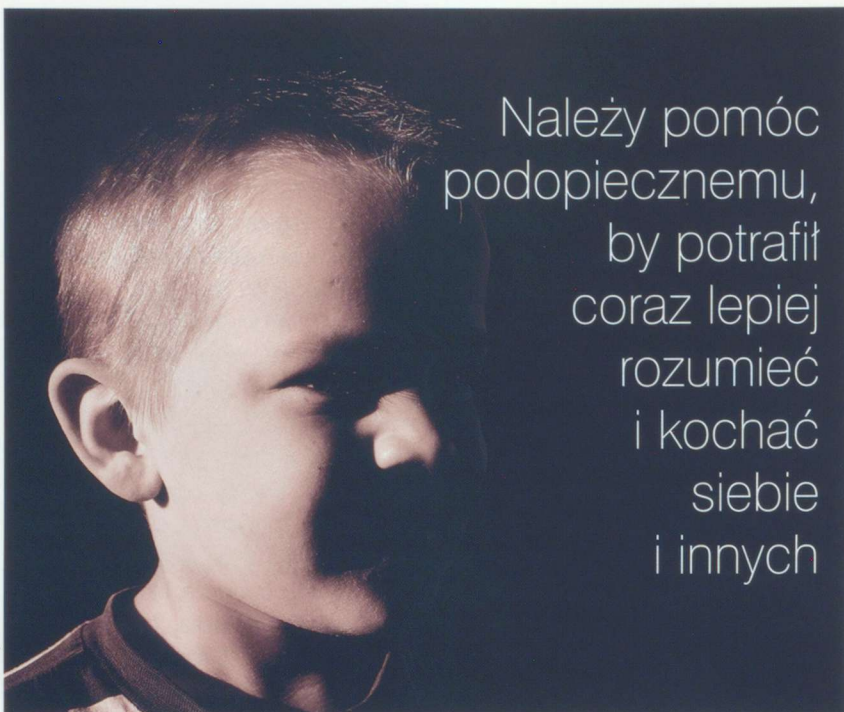
Prawdziwe wychowanie ma charakter integralny, całościowy i zmierza do „pełnego rozwoju osoby ludzkiej” (GE, 2). Jest to nieustanna praca, ale – jak pisał w swoich listach św. Ambroży (2012: 47) – „święci walczyli nawet wtedy, gdy odpoczywają”.

Każdy system wychowania ma przed sobą podobne problemy wychowawcze. Mowa tutaj o ideale nowego człowieka, określeniu jego osoby, ludzkości i moralności. Te idee mają swoje miejsce w wychowaniu chrześcijańskim w postaci chrystocentryzmu, z którego wynikają: humanizm (doczesne i wieczne dobro człowieka i wynikający z nich szacunek dla ciała i duszy), personalizm (doskonalenie intelektu, jako odbicie idei osoby) i moralizm (odpowiedzialność i wolność jako podstawy moralnego działania) (Kunowski 2000: 98; Tarnowski 1982: 51). Wychowanek powinien w pewnym momencie osiągnąć samodzielność, a celem wychowania jest jej prawidłowe ukształtowanie. Papież Paweł VI twierdził, że każdy człowiek ma wyznaczone przez Boga jakieś zadanie, stąd biorą się nasze indywidualne zdolności i talenty, które musimy rozwijać. Odpowiedzialność za przyszłe życie spoczywa na nas samych, dlatego powinniśmy się nieustannie rozwijać i doskonalić (*Populorum progressio*, 15).

W adhortacji Jana Pawła II *Catechesi tradendae* czytamy, że misją ewangelizacyjną Kościoła jest jego działalność wychowawcza. Powinien on prowadzić wierzących do pełni życia chrześcijańskiego, a czynić to może przez naukę i wychowanie (CT, 14). Katechizm Kościoła Katolickiego mówi natomiast o społecznym wymiarze wychowania chrześcijańskiego. Docenia on wymiar życia społecznego i obowiązek odpowiedzialnego w nim uczestnictwa

Fot. Phtabay.com

Należy pomóc
podopiecznemu,
by potrafił
coraz lepiej
rozumieć
i kochać
siebie
i innych

(KKK 1897–1942). To uczestnictwo „urzęczywistnia się najpierw w podjęciu zadań, za które ponosi się odpowiedzialność osobistą; człowiek uczestniczy w dobru drugiej osoby i społeczności przez troskę wychowania w swojej rodzinie i przez sumienność w pracy” (KKK 1914).

Wychowanie w nauczaniu posoborowym to harmonijny rozwój naszych wrodzonych właściwości: fizycznych, intelektualnych i moralnych. Taki sposób wychowania pomaga wyrabiać w wychowanku poczucie odpowiedzialności, kształtowanie odpowiednich postaw społecznych i osiąganie wewnętrznej wolności. W oddziaływaniu wychowawczym nie chodzi tylko o uzyskiwanie zewnętrznych zachowań, ale o sięganie poniekąd do wnętrza osobowości wychowanka, by dokonując stopniowych przemian, pomóc mu w osiągnięciu dojrzałości ludzkiej, ukierunkowując go równocześnie ku przyszłości (GE, 1).

Jan Paweł II w przemówieniu do przedstawicieli UNESCO stwierdził, że dzisiejsze wychowanie chrześcijańskie dostosowuje się do problemów społeczeństwa, jego cywilizacji i kultury (Zimny 2007: 57). Ma to istotne znaczenie w kształtowaniu jakichkolwiek relacji międzyludzkich i nie może być mowy o jakimkolwiek „systemie”, jeśli nie będzie w nim właściwego autorytetu moralnego (Jan Paweł II, 2000: 130-131).

Wychowanie chrześcijańskie zakłada ściśle określoną hierarchię wartości. Najprościej wyraziła to św. Urszula Ledóchowska: „Zadaniem matki i wychowawczyni jest dać dziecku Boga. Jeśli mu dasz Boga, dasz mu wszystko, jeśli nie dasz Boga, nie dasz nic” (Zdybicka 2003: 16).

Jak już wspomniano, podstawowym celem wychowania chrześcijańskiego jest praca nad świadomością i wolnością wychowanka. Należy pomóc podopiecznemu, by potrafił coraz lepiej rozumieć i kochać nie tylko siebie, ale przede wszystkim innych (Dziewiecki 2002: 44). Dlatego też wychowawcą chrześcijańskim powinien być rodzic, nauczyciel, katecheta, kapłan, psycholog, który będzie umiał spojrzeć na wychowanka nie tylko przez pryzmat ideologii, lecz przede wszystkim z miłością, w sposób całościowy i realistyczny.

Zdarzają się jednak wychowawcy, którzy proponują swoim wychowankom mało ambitne cele i niskie ideały. Zazwyczaj pozostają na tym, że zadowolają się ich dobrymi ocenami, dbałością o zdrowie fizyczne oraz tym, że nie sięgają po używki i nie mają konfliktu z prawem. Obce są im elementy, na które wskazuje B. Parysiewicz (2000: 146), omawiając ideał chrześcijańskiego wychowania: „Chrystus jako ponadczasowy wzorzec wychowania; wiara jako funda-

ment działalności pedagogicznej; sprawiedliwość i prawda jako kluczowe zasady wychowania społecznego; twórczy charakter wychowania, skierowany bardziej na przekraczanie ograniczeń i wprowadzanie w życie wychowanka i świat nowych wartości, a nie adaptację do istniejących warunków; optymizm jako podstawa rozwoju wychowanka”.

Źródłem, wzorem i celem chrześcijańskiego wychowania jest Jezus Chrystus, który władzę nauczycielską przekazał Kościołowi (por. Mt 28, 18-20). Na nim spoczywa misja i obowiązek nauczania. Nasze chrześcijańskie postępowanie winno obierać za wzór Chrystusa, a każdy człowiek powinien Go naśladować. Jego życie jest przykładem cnót indywidualnych, rodzinnych i społecznych (Tarnowski 1982: 30).

Odpowiedzialne wychowanie to ratowanie podopiecznych przed ich własną ignorancją, słabością i naiwnością (Makselon 2008: 233). To przede wszystkim przyprowadzanie do najlepszego wychowawcy – Chrystusa, który daje siłę do przezwyciężania niebezpieczeństw czyhających na człowieka (Dziewiecki 2011: 236). Trzeba także pamiętać, że prawdziwy wychowawca nie ujarzmia, ale wyzwala wartości. Mobilizuje ludzi do działania, zamiast próbować „złamać” ich wewnętrznie. Szanując, a nie niszcząc wrodzone zadatki wychowanka (Wrońska 1988: 29), pomagamy mu naśladować Chrystusa, kontemplować Jego życie i naukę, a w ostatecznym rozrachunku na nowo odkrywać wielką pedagogię Jego miłości, która ma moc przemienić świat (Kunowski 1973: 587).

Wychowanie chrześcijańskie bierze ze świata to, co w danym momencie życia człowieka jest dla niego najważniejsze. Nie jest zamkniętym systemem pedagogicznym, którego realizacji podjęli się jeszcze bardziej konserwatywni nauczyciele. Tutaj atmosferę stanowi Duch Święty, który wszystko przenika (Waldenfels 2004: 39). To wychowanie niesie ze sobą pojednanie, jakim obdarzył nas sam Zbawiciel, przyczynia się do rozwijania harmonijnej współpracy w realizacji idei dialogu, tak potrzebnemu współczesnemu światu.

W wychowaniu chodzi głównie o to, ażeby „człowiek stawał się coraz bardziej

Jak wychowywać?

człowiekiem – o to, ażeby bardziej «był», a nie tylko więcej «miał» (Jan Paweł II, 2000: 130). Wychowanie to zawsze wspólne dzieło: Pana Boga i nasze. Robimy to, co potrafimy, ale najważniejsze rzeczy i tak przychodzą dzięki Bożej łasce (Wermter 1998: 24). Spotkana na naszej drodze przeszkoda powinna jeszcze bardziej determinować nasze starania w osiągnięciu celu (Pelanowski 2005: 85). „Wszak wieniec chwały tylko walczącym przyrzeczono” (Św. Augustyn 1952: 228).

Św. Augustyn nie miał żadnych wątpliwości: „Królestwo niebieskie nie innej żąda zapłaty, o człowieku, jak ciebie samego. Oddaj siebie, a będziesz je miał” (2001: 100).

Lukasz Mrózek

BIBLIOGRAFIA:

- Ambroży św. 2012. *Listy*, Kraków.
- Augustyn św. 2001. *Księga podręczna*, Warszawa.
- Augustyn św. 1953. *De Magistro*, w: *Dialogi filozoficzne*, Warszawa.
- Augustyn św. 1952. *Pisma katechetyczne*, Warszawa.
- Barlak M. 2000. *O godności, o kulturze i o wychowaniu*, w: *Sport na przełomie tysiącleci: szanse i nadzieje*, Warszawa.
- Drożdż B. 1997. *Wychowawcza funkcja Kościoła w społeczeństwie pluralistycznym. Studium pastoralne*, Legnica.
- Drwal T.P. 2001. *Przesłanie o wychowaniu w Biblii*, Tarnów.
- Dziekoński S. 2006. *Formacja chrześcijańska dziecka w rodzinie w nauczaniu Kościoła. Od Leona XIII do Jana Pawła II*, Warszawa.
- Dziekoński S. 2004. *Rozwój wychowawczej myśli Kościoła na przestrzeni ostatnich wieków*, Warszawa.
- Dziekoński S. 2000. *Wychowanie w nauczaniu Kościoła. Od XIX w. do Soboru Watykańskiego II*, Warszawa.
- Dziewiecki M. 2006. *Kochać i wymagać*, Kraków.
- Dziewiecki M. 2002. *Wychowanie w dobie ponowoczesności*, Kielce.
- Dziekoński S. 2000. *Wychowanie w dobie ponowoczesności*, w: *Wychowanie a wyzwania ponowoczesności*, Osewska E. (red.), Warszawa.
- Jan Paweł II. 2000. *Wychowanie jest pierwszym i zasadniczym zadaniem kultury*, w: *Wychowanie w nauczaniu Jana Pawła II (1978-1999)*, Urbański S. (red.), Warszawa.
- Krajczyński J. 2002. *Wychowanie dzieci i młodzieży w świetle posoborowych dokumentów Stolicy Apostolskiej i Konferencji Episkopatu Polski. Studium kanoniczno-pastoralne*, Płock 2002.
- Kunowski S. 1973. *Pedagogika pastoralna w odnowie soborowej*, w: *Z zagadnień kultury chrześcijańskiej*, KUL, Lublin.
- Kunowski S. 2000. *Podstawy współczesnej pedagogiki*, Warszawa.
- Makselon J. 2008. *Psychologiczne funkcje religijności*, w: *Religia we współczesnej Europie*, Dziedzic J. (red.), Kraków.
- Mazur P. 2011. *Podstawy Pedagogiki Pastoralnej*, Kraków.
- Okoń W. 2001. *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa.
- Parysiewicz B. 2002. *Wychowanie chrześcijańskie w dobie globalizacji*, w: *Przemiany w naukach o wychowaniu – idee, koncepcje, rzeczywistość edukacyjna*, Korzeniowska W. (red.), Kraków.
- Pelanowski A. 2005. *Wolni od niemocy*, Częstochowa.
- Sztaba M. 2007. *Spółeczna płaszczyzna wychowana chrześcijańskiego w świetle nauczania Kościoła katolickiego*, w: Rynio A. (red.), *Wychowanie chrześcijańskie. Między tradycją a współczesnością*, Lublin.
- Tarnowski J. 1982. *Problem chrześcijańskiej pedagogiki egzystencjalnej*, Warszawa.
- Waldenfels H. 2004. *Chrystus a religie*, Kraków.
- Wermter W. 1998. *Wychowanie jest możliwe – nawet dzisiaj!*, Częstochowa.
- Woroniecki J. 2000. *Katolicka etyka wychowawcza*, Lublin.
- Wrońska H. 1988. *Oryginalność systemu przewencyjnego*, w: *Wychowanie chrześcijańskie w duchu św. Jana Bosko*, Majewski M. (red.), Kraków.
- Zdybicka Z.J. 2003. *Otworzyć serce*, Warszawa.
- Zimny J. 2007. *Wokół pedagogiki katolickiej*, Stalowa Wola-Sandomierz.

Tak, wiem – to nie na te czasy. W dzisiejszych czasach wiara jest przeżytkiem, a odwoływanie się do Biblii naraża na śmieszność i posądzenie o przynależność do ciemnogrodu. Nie szkodzi. Nieważne, co ktoś pomyśli o mnie, ważne jest mówienie prawdy i przypominanie o tym, co istotne. A ważne i istotne jest dobre wychowanie. Nie takie, które na pierwszy rzut oka jest łatwe i przyjemne, ale takie, które małemu człowiekowi pomoże stać się CZŁOWIEKIEM!

Na kartach Biblii, kierowani tchnieniem Ducha Świętego, ludzie spisywali to, co jest nam potrzebne do zbawienia. A zbawienie jest przyjęciem Boga i Jego Mądrości, które pozwala człowiekowi dojrzewać do człowieczeństwa. Bóg każdego nas w swoim zamyśle stworzył i przeznaczył do pełni dojrzałości i rozwoju. Przeszkadza nam w tym dziedzictwo grzechu pierworodnego, ale dzięki Jezusowi i Jego Ofierze Miłości tego nie uniemożliwia. Każdy z nas, przyjmując dar zbawienia, kierując się Bożym prawem i Bożą miłością, może stać się człowiekiem dojrzałym, pięknym i mądrym.

Jak wychowywać, aby prowadzić dziecko do takiej dojrzałości? Jak wychować człowieka pięknego i w pełni wartościowego? Zasady są bardzo proste i dlatego trudne.

1. Codzienną lekturą dla wychowawcy powinna stać się Biblia. Lekturą, którą będzie się karmić i z której nauczy się chodzić własnymi drogami wzrostu i dojrzewania.

2. W Biblii trzeba szukać konkretnych wskazówek, jak wychowywać. Nietrudno je znaleźć, albowiem cała Biblia jest Księgą Wychowującą.

3. Słowa uczą, a przykłady pociągają. Ważne jest, aby od najmłodszych lat wprowadzać dzieci w doświadczenia bohaterów biblijnych, od których uczyć się będą wierności, prawdomówności, miłości, otwartości, zaufania i szacunku.

4. Warto uczyć krótkich zasad postępowania, które znajdziemy w Biblii, na przykład słów Pana Jezusa: „Wszystko, co byście chcieli, aby ludzie wam czynili, i wy im czyńcie”.

5. Konieczne dla wychowawcy i rodzica jest wniknięcie w ducha Dekalogu. Dlatego trzeba nie tylko znać Dekalog na pamięć, ale też czytać i ciągle pogłębiać swoją wiedzę i zrozumienie prawd zawartych w Dziesięciu Przykazaniach Bożych. Szczególnie istotne jest odnoszenie Dekalogu do własnych, codziennych wyborów.

Oczywiście to pierwsze kroki w wychowaniu związanym z wartościami chrześcijańskimi. Jednak bez nich nie będzie następnych kroków. Gdy zaczynamy coś robić, czegoś się uczymy, to najtrudniejsze są początki, a potem idzie „z górki”. Jest coraz łatwiej, nowe pomysły same przychodzą do głowy.

I jeszcze coś ważnego. Aby wytrwać na drodze „biblijnego wychowania”, potrzebna jest codzienna modlitwa do Ducha Świętego. Za siebie i za tych, których wychowujemy. Duch Święty jest dawcą mądrości, rozumu, rady, umiejętności, męstwa i miłości. On jest najlepszym wychowawcą, warto Mu się poddać!

s. M. Urszula Klusek SAC

S. M. URSZULA KLUSEK – palotynka, wieloletnia katecheta. Autorka artykułów i książki dla dzieci, rodziców, katechetów i nauczycieli. Prowadzi spotkania dotyczące współczesnych zagrożeń w wychowaniu i rozwoju dzieci

W 200. rocznicę urodzin św. Jana Bosko

System prew

św. J

Na szczególną uwagę wśród wychowawców działających w XIX wieku w duchu prewencyjnym zasługuje postać św. Jana Bosko. Wprowadził on do dotychczasowego systemu wychowania istotne wartości, które zdecydowały o nowym stylu pedagogicznego oddziaływania, zwanym powszechnie salezjańskim systemem prewencyjnym. Od chwili jego powstania w wychowaniu religijnym Kościoła notuje się inne niż dotąd podejście do wychowanka i całego wychowania.

Przybywając do Turynu, ks. Bosko znalazł się w społeczności podzielonej na bogatych i biednych – tych, którzy osiągnęli pewien status społeczny, i tych, którzy nie mieli na to żadnej nadziei. Widząc to, podjął decyzję poświęcenia się młodzieży biednej, pragnąc pomóc jej w zdobyciu odpowiedniego wykształcenia i uzyskaniu statusu społecznego. Wielkie znaczenie dla formacji pedagogiczno-pastoralnej ks. Bosko miało wydarzenie z lat dzieciństwa, do którego wracał w swojej działalności. Był to sen, w czasie którego młody Janek został pouczony, że najlepszą metodą wychowania jest dobroć i łagodność.

Wiek XIX zwano nie tylko wiekiem wynalazków i odkryć, pary i elektryczności, ale także wiekiem pedagogii. Działali wtedy wybitni pedagodzy: J.H. Pestalozzi, F. Froebel, R. Owen, J.F. Herbart. Ks. Bosko interesował się nowymi zjawiskami pedagogicznymi, ale nie angażował się w ich nurt i sam niewiele pisał o swoim systemie wychowawczym. Jednakże, gdy proszono go, by wytłumaczył, na czym polega jego metoda wychowawcza, mawiał: „Kocham ich. Oto wszystko” (Bosko 1990). Innym razem powiedział: „Wychowuję ich tak, jak moja mama mnie wychowała” (tamże: 208).

Apostoł młodzieży wielokrotnie wypowiadał się na temat swojego systemu wychowawczego. Po raz pierwszy uczynił

to w marcu 1847 r. w Nizza Marre, gdzie wygłosił przemówienie, a w 1852 r. począł szkicować regulaminy, w których zamieścił zasady wychowania. Podczas spotkania w kwietniu 1854 r. z ministrem Rattazim wyjaśnił: „Mamy do czynienia z dwoma systemami. Jeden nazywa się „system represyjny”, a drugi „system prewencyjny”. Pierwszy zamierza wychować człowieka poprzez zastosowanie siły, wywierając na niego nacisk i karząc w wypadku, gdy złamie on prawo lub popełni jakieś przestępstwo. Drugi próbuje wychować przez łagodność, pomagając człowiekowi przez przyjazną zachętę w przestrzeganiu prawa, dając mu w ten sposób do ręki najwłaściwsze i najsukcesywniejsze środki. Oto cały system, który praktykuję w naszych domach” (Weinschenk 1996: 42). W 1894 r. przedstawił redaktorowi pisma „Journal de Roma” istotę swojego systemu wychowawczego: „Jego istota jest bardzo prosta: chłopcom należy pozostawić zupełną wolność w czynieniu tego, co znajduje ich największe upodobanie. Wiele zależy też od odkrycia w nich załączków dobra oraz troski o ich dalszy rozwój. Aby każdy z radością czynił to, co umie, postępuję według tej zasady, a moi chłopcy współpracują ze

mną nie tylko z zapalem, lecz także z miłością” (tamże: 42-43).

Ks. Bosko nazwał swój system prewencyjnym (*sistema preventio*). Samo jednak określenie „prewencyjny” (*praevenire* – wychodzić przed, wysuwać się na czoło) bez dodania „ks. Bosko” nie byłby pełnym ujęciem systemu wychowawczego, który opracował Apostoł młodzieży. Termin „zapobiegawczy” ma znaczenie obronne, a system prewencyjny w istocie podejmuje walkę ze złem. Stąd system prewencyjny jest atakujący, dynamiczny, prospektywny, skierowany naprzód.

W XIX wieku wraz z rozwojem pedagogiki naukowej, której twórcą był J.F. Herbart, myśl pedagogiczna rozszerzała się i pogłębiała przede wszystkim w sposób logiczny, mniej natomiast dbała o kontakt z życiem. Tzw. „stara szkoła” podchodziła do rozwiązania problemów pedagogicznych w sposób sztywny i zamknięty. W ten sposób pojmowany był również system, jako całość zamknięta w swych środkach i metodach. Ks. Bosko zdecydowanie odciął się od takiego systemu, którego statyczność przepisów ogranicza wolność i swobodę działania. Opowiadał się za systemem rozumianym dynamicznie, który nastawiony jest na

Prewencyjny Jana Bosko

Fot. Archiwum Służby

wadzić do pełni rozwojowej tak, że bez obaw można go umieścić wśród najwybitniejszych wychowawców wszystkich czasów” (tamże).

Musimy pamiętać, że wychowanie w XIX wieku charakteryzowały dystans, sztywność i rygorystyczna postawa wychowawcy względem wychowanków, które utrudniały czy nawet wręcz uniemożliwiały wzajemny kontakt. W systemie prewencyjnym relacje interpersonalne wychowawca – wychowanek czy katecheta – katechizowany zostały oparte na duchu rodzinnym, gdzie istotnymi wartościami są braterskość, wzajemna życzliwość, zaufanie i bezpośrednia rozmowa.

Święty dążył do wychowania człowieka zdolnego włączyć się z całą odpowiedzialnością w ży-

rozwój i zróżnicowanie metod. Twierdził, że tylko tak rozumiany system zdolny jest dostosować się do warunków historycznych, środowiskowych, jak również do konkretnego człowieka.

Oryginalność ks. Bosko w dziele wychowania młodzieży ujawnia się w wielu aspektach jego apostołskiego zaangażowania. Święty nie był bowiem teoretykiem, ale „pasjonatem praktykiem”, chociaż należy stwierdzić, że nieobca mu była ówczesna literatura pedagogiczna. Oryginalność pedagogiczna ks. Bosko sprowadza się do „umiejętnego połączenia eklezyjalnej *praxis* z myślą wychowawczą. Chodzi tutaj nie tyle o nowy system pedagogiczny, ile raczej o genialną adaptację starych i zapomnianych metod chrześcijańskich do współczesnych warunków” (Wrońska 1988: 28).

Ks. Bosko posiadał bogate doświadczenie, śmiało proponując i konkretne zasady. Należał do reformatorów, którzy rozumieli odnowę nie jako trwanie przy starym, czy całkowity przewrót, ale jako przemyślenie i zespolenie starego z nowym. Środki, którymi się posługiwał, to: Msza św., modlitwa, nauka religii, rekolacje, ćwiczenie dobrej śmierci. Oryginalność systemu prewencyjnego wyraża się

w sposobie wykorzystania wartości tradycyjnych według własnego stylu, dotąd niespotykanego. Sam o tym tak mówił: „Mniejsza o to, skąd i pod czyją inspiracją jawią się nowe formuły wychowania i nauczania; jeśli same w sobie są dobre, postarajmy się im dodać chrześcijański kierunek i tak czuwać, aby nie utraciły nic z ducha chrześcijańskiego” (Misiaszek 1987-88: 41). W systemie zapobiegawczym podkreśla się tworzenie środowiska radości, optymizmu i rodzinności, gdzie problemy wychowanka nie były bagatelizowane, lecz przyjmowane z uczuciem odpowiedzialności. Każdy uczeń mógł doświadczyć ogromnego szacunku do siebie, wynikającego z nadprzyrodzonego rozumienia działalności wychowawczej, jako zalecanej przez Boga. Ks. Bosko zerwał z panującym wtedy negatywizmem i rygoryzmem pedagogicznym. Dystans przełożonych wobec wychowanków i ich rygorystyczna postawa były przez niego oceniane negatywnie.

„W historii wychowania – pisze ks. Misiaszek – nie spotyka się często takich, jak on, którzy by poświęcili tyle lat, podjęli się tylu trudów i ponieśli tyle ofiar, by bardziej zainteresować się podmiotem wychowania, widzieć go głębiej i dopro-

cie społeczne. Bardziej jednak pragnął, aby młody zrozumiał swe powołanie na ziemi w perspektywie eschatologicznej. Dając młodemu człowiekowi wykształcenie i pracę, wprowadzając w kulturę i obdarowując miłością wzywał, aby żyć w łasce Bożej, w przyjaźni z Chrystusem i Jego Matką.

Wszystkie systemy chrześcijańskie oparte są na Ewangelii. System prewencyjny ks. Bosko jest nowym jej odczytaniem. Rozczytując się w Ewangelii, ks. Bosko doszedł do wniosku, że Chrystus mało grozi, a wiele poucza, przebacza, zachęca i wskazuje. Te prawdy postanowił wcielić w życie i to właśnie wyraża jego system.

Ewa Janczak

EWA JANCZAK – nauczycielka w Szkole Podstawowej nr 6 w Sieradzu

PRZYPISY:

- Bosko T. 1990. *Książka Bosko wychowawca*, Warszawa.
Misiaszek K. 1987-1988. *Główne idee systemu prewencyjnego św. Jana Bosko*, „Seminaire”.
Weinschenk R. 1996. *Podstawy pedagogiki księdza Bosko*.
Wrońska H. 1988. *Oryginalność systemu prewencyjnego*, w: red. M. Majewski, *Wychowanie chrześcijańskie w duchu św. Jana Bosko*, Kraków.

Kiedy dziecko rozpoczyna naukę w szkole, staje się członkiem grupy rówieśniczej, charakteryzującej się pewną dynamiką. Relacje takiego ucznia z innymi osobami, z nauczycielami i rówieśnikami, wymagają od niego komunikowania się w określony sposób. To, co w rodzinie było przyjmowane z aprobatą, w szkole może stać się źródłem trudnych emocji i konfliktów z otoczeniem.

Okrucieństwo

rodzi się ze słabości

Przyczyny trudnych emocji dziecięcych w szkole

Elizabeth B. Hurlock w klasycznej książce na temat psychologii dziecka (1985, t. 1-2) pisze o sytuacji, gdy posłyszane pieszczotliwe nazywanie dziecka zostało wyśmiane przez rówieśników w klasie. Źródłem trudnych emocji może być także sposób wypowiedziania się dziecka, status jego rodziców i wiążący się zwykle z sytuacją ekonomiczną ucznia jego strój.

„Strój sprzyja zwiększeniu popularności wśród rówieśników i ułatwia pełnienie roli przywódcy. Ponieważ ubiór jest ważny dla osób znaczących w życiu dziecka, staje się istotny dla niego samego” (Hurlock 1985, t. 2: 260). Jeśli dziecko czy nastolatek nie ma odpowiedniego ubioru, jest to dla niego źródłem frustracji.

Wszelkie odchylenia od normy w tej kwestii, począwszy od cech wyglądu „kobiecego” czy „męskiego” (np. strój wybiera matka chłopca, a on uznaje go za „babski”), poprzez niedostosowanie do trendów aktualnej mody (dziewczynki są zwykle przewrażliwione na tym punkcie), do braków w ogólnym wizerunku zewnętrznym dziecka, przeszkadzają w uzyskaniu społecznej akceptacji. Uczniowie zrobiliby wiele, by osiągnąć upragnioną popularność, identyfikację z grupą rówieśniczą, poczucie dorosłości, indywidualność, identyfikację z płcią. W okresie dojrzewania budzi się świadomość własnej osoby, wtedy nastolatki bardzo interesują się wyglądem swoim i kolegów, dbają o własny image i czasem bywają za to krytykowane przez dorosłych.

Dorośli nie mogą ulegać każdemu dziecku w tej ważnej dla niego kwestii, ale przeżywane trudne emocje młodych ludzi

są dla nich wydarzeniem wielkiej wagi. Istotne jest więc, aby różnice stanowisk w tej sprawie (a także w innych kwestiach) mogły być przedstawiane w atmosferze porozumienia. Aby można się było bezkonfliktowo komunikować, dorośli musi być wyposażony w wiedzę psychologiczną i znać komunikację pozytywną (Czarnowska 2009) nazywaną komunikacją serca. Ponieważ kontakty między rówieśnikami także nie należą do łatwych relacji, musi on czuwać nad całymi grupami, być uważnym i wspierającym. W przeciwnym bowiem przypadku konflikty będą narastać. Jak pisał Jan Paweł II (1984: 145), „nie należy produkować wykształconych, wyspecjalizowanych jednostek, lecz należy podjąć wysiłek prowadzenia do dojrzałego człowieczeństwa, a mądrość nie jest utożsamiana z wiedzą w sensie wykształcenia, tylko wiąże się ściśle z godnością osobową”.

O relacjach w grupie rówieśniczej

O tym, że w wieku szkolnym dzieci i młodzież są zorientowane na rówieśników, nie trzeba nikogo przekonywać. Wygląd zewnętrzny, w tym fryzura i strój zdaje się potwierdzać preferencje uczniów i ich miejsce w dziecięcej społeczności. W tym wieku istotny dla młodego człowieka jest przywódca grupy, który nadaje ton klasowej lub lokalnej grupie rówieśniczej. Opisu- jąc strukturę typowej grupy rówieśniczej, Hurlock wskazuje na występujące w niej stopnie hierarchii, wiążące się ze stopniami akceptacji w grupie. Najwyższy stopień w hierarchii rówieśniczej zajmują osoby popularne, poszukiwane i preferowane, które można nazwać „gwiazdami”. Na kolejnych miejscach plasują się osoby ponadprzeciętne (popularne), przeciętne (ogólnie akceptowane), następnie grupa osób wspinających się (starających o akceptację), a także będących „na pograniczu”. Najniższe stopnie akceptacji posiadają osoby ignorowane oraz izolowane (niepopularne) (Hurlock 1985, t. 1: 512-513).

Dzieci ignorowane i izolowane stanowią niewielką część grupy. Dziecko ignorowane przez grupę rówieśniczą to takie, które nie jest przez nią „ani lubiane, ani nie lubiane”. Jego ignorowanie wynika z tego, że jest „nieśmiały, wycofujący się, nijakie”. Ma niewiele do zaoferowania grupie, dlatego grupa go nie dostrzega. Dziecko izolowane nie ma przyjaciół wśród rówieśników. Hurlock rozróżnia dwa rodzaje izolowanych: „dobrowolnie samotnych, którzy odsuwają się od grupy, ponieważ nie interesują ich jej członkowie lub ich działalność” oraz „samotnych nie z własnej woli, odrzuconych przez grupę, chociaż chcieliby się z nią zidentyfikować”. Autorka dodaje, że subiektywnie patrząc „dzieci samotne nie z własnej woli mogą myśleć, że grupa ich nie chce i same się od niej odseparowują”, jednak obiektywnie rzecz ujmując, „są one rzeczywiście odrzucane przez grupę” (tamże: 512).

W kontakty rówieśnicze i zaznaczenie swojej pozycji w grupie dzieci angażują się emocjonalnie, dlatego bardzo łatwo je zranić. Rany z dzieciństwa goją się długo, czasem nawet otwierają na nowo w dorosłym już życiu. Wracają bolesne wspo-

mnienia o trudnych sytuacjach z dzieciństwa i towarzyszących im emocjach, nieumiejętności odpowiedniego zareagowania, niemocy. Znane są przykłady sytuacji szkolnych, w których sfrustrowani rodzice odreagowują na nauczycielach swoich dzieci wspomnienia o własnych, nieprzyjemnych sytuacjach z życia szkolnego. Kiedyś nie mogli lub nie potrafili tego zrobić, bo byli nieśmiali, zamknięci w sobie, nikt ich nie słuchał, przestrzegali narzuconych im norm. Dziś uważają, że mogą wszystko. Psycholog Wanda Papugowa podaje przykład nauczyciela, który prawdopodobnie odreagowując własne, dziecięce doświadczenia, tak komentuje wygląd ucznia: „Jak ty wyglądasz, co ty masz na głowie, coś ty na siebie włożył?” Jak słusznie zauważa, „Wkomponowane jest tu ocenianie, orzekanie, krytykowanie, decydowanie za innych – a więc szerokie spektrum działań wpływających konfliktogennie na przebieg procesu komunikowania” (Papugowa 2013: 8).

Tytuł artykułu zdaje się być zbyt kategoryczny w odniesieniu do relacji międzyludzkich wśród dzieci, jednakże lektura *Władcy much* Goldinga, czy filmy Janusza Nasfetera utwierdzają nas w przekonaniu, że nie tylko młodym uczestnikom komunikowania się potrzebna jest pomoc psychologiczna.

Relacje międzyludzkie w obrazach filmowych Janusza Nasfetera

Delikatną konstrukcję psychiki dziecka i jego problemy zauważył niedoceniany dziś reżyser Janusz Nasfeter (1920–1998), tworzący od końca lat 50. do 70. XX wieku znakomite filmy z udziałem dziecięcych bohaterów. Dziś mogłyby one stanowić materiał do pracy dydaktycznej ze studentami pedagogiki i psychologii, którym oprócz wiedzy teoretycznej potrzebna jest wrażliwość i otwarcie na potrzeby dzieci, umiejętność poważnego traktowania ich problemów, a także docieklivość w ich poznawaniu.

Nasfeter przedstawia swoich dziecięcych bohaterów filmowych na tle grupy

rówieśniczej, rodziny i środowiska, w którym funkcjonują. Główni bohaterowie jego filmów to w dużej mierze dzieci ignorowane przez grupę rówieśniczą, będące poza nią. Widzowie, poznając szerszą perspektywę wydarzeń, mogą dostrzec przyczyny ukazanych konfliktów. Starsze z filmów to nowele, zestawione ze sobą zgodnie z tematyką, późniejsze stanowią już odrębne dzieła – poetyckie obrazy filmowe.

Film „**Kolorowe pończochy**” z 1960 roku składa się z nowel „**Jadźka**” i „**Matylda**”. Bohaterka pierwszej z nich jest uczennicą szkoły podstawowej, druga mogłaby obecnie chodzić do gimnazjum. Obydwie dziewczynki są nieśmiałe i mają problemy z akceptacją. U podstaw ich sytuacji leży trudna sytuacja materialna i niezrozumienie ze strony rodziców, głównie matek (zapracowany ojciec Jadzi wykazuje częściowe zainteresowanie jej problemami, Matyldę stara się zrozumieć babcia). W ich mniemaniu, brakuje im podstawowych symboli pozycji społecznej. W wypadku Jadzi są to między innymi czyste, nowe zeszyty oprawione w groszkowany papier, w sytuacji Matyldy – kolorowe pończochy, najlepiej czerwone. Ujawniona w wypracowaniu Jadzi jej sytuacja i problemy, a także nieudana próba samobójcza Matyldy pozwalają dostrzec ich niezwykle wrażliwość, ale nie rozwiązują problemów.

Na przykładzie sytuacji bohatera noweli „**Upadek milionera**” („**Małe dramaty**”, drugi film – „**Karuzela**”, 1958) widać, że w oczach dzieci nie tylko trudna sytuacja materialna rodziny ich rówieśnika, ale i domniemane jej bogactwo mogą stanowić dla dziecka problem. W czasach, kiedy symbolem pozycji materialnej był rower, jeden z chłopców, chcąc zwrócić na siebie uwagę rówieśników i wywołać ich zazdrość, mówi, że zbiera do skarbonki pieniądze na jego zakup. Przez pewien czas udaje mu się utrzymywać w środowisku opinię o swoim bogactwie, ale kiedy oszustwo wychodzi na jaw, tytułowy „milioner” boleśnie to odczuwa. Symboliczne zakończenie filmu przynosi nadzieję na załagodzenie nadszarpniętych stosunków między rówieśnikami.

Sytuacja rodzinna dziecka, odbiegająca od normy w grupie, ale także jego postawa społeczna, indywidualne zdolności, nadmierna wrażliwość mogą

uczynić z niego ofiarę rówieśników. Zarówno Paweł Grzela („**Mój stary**”, 1962), jak i Karol Matulak („**Abel, twój brat**”, 1970) wychowywani są bez ojca (pierwszy z nich opuścił rodzinę, drugi zmarł). Obie matki starają się zapewnić dzieciom bezpieczeństwo i dobre warunki, ale nieobecny ojciec jako męski autorytet dla syna jest brakującym ogniwem w obydwu rodzinach. Chłopcy starają się przedstawiać go jako bohatera (Paweł chwali się kolegom plakatami z domniemanym ojcem, Karol kolekcjonuje wszystkie pamiątki po nim). Muszą się też zmierzyć z drwinami kolegów. Przedmiotem prześmiewczych uwag rówieśników w przypadku Pawła są najpierw jego opowieści o ojcu-bohaterze, a po jego powrocie do rodziny – aktualne zajęcia (próba założenia szkoły dla psów) i pomoc Pawła, chcącego uratować związek rodziców. Karola dotyka krytyka głównie ze względu na nadopiekuńczość matki i wynikające ze starannego wychowania syna jego nawyki. Paweł decyduje się na opór, zarówno wobec ojca, jak i kolegów, Karol próbuje zaskarbić sobie ich względy i za cenę zaprzeczania swoich wartości dołącza do bandy łobuzów. O ile końcówce sceny filmu „**Mój stary**” stwarzają nadzieję na rozwiązanie problemów, to śmierć głównego bohatera filmu „**Abel, twój brat**” i poprzedzające ją cierpienia psychiczne wywołuje sprzeciw. Spóźniony.

Do podobnej tragedii może dojść w przypadku wychowywanej w domu dziecka Moniki („**Motyle**”, 1972) oraz Romka, który z dysfunkcyjnej rodziny także tam trafia („**Ten okrutny, nikczemny chłopak**”, 1972). Monika na wakacjach czyta zauroczonemu nią koledze czule listy od mamy, których sama jest autorką. Ta elokwentna dziewczynka, trochę kmiotka, ucieka od swoich problemów w świat wyobraźni, marzeń i czarów. Niekochany przez nikogo i pozostawiony bez opieki dziecięco naiwny Romek trafia na drogę przestępstwa, a następnie przed sąd rodzinny. Obydwa filmy ukazują krzywdę, jaką wyrządzają dzieciom dorośli, ale też ich rówieśnicy – dzieci o mentalności zepsutych dorosłych (Honorka, Janusz). Wrażliwości i czułości przeciwstawiona jest brutalność zachowań i niesprawiedliwość.

Fot. phaboy.com

Podsumowanie

Omawiani twórcy upominają się nie tylko o te dzieci, które zostały odrzucone i odczuwają ten fakt boleśnie, nie mogą się same podnieść. W ich otoczeniu brakuje bowiem mądrych, światłych dorosłych, którzy byliby dla nich wsparciem. Reżyser filmowy mówi głośno także w imieniu agresorów, których okrucieństwo bierze się ze słabości, z odrzucenia, braku uwagi i zainteresowania. Na swój, ułomny, sposób chcą się wydzwignąć z własnych ograniczeń i zrekompensować sobie braki w relacjach międzyludzkich.

Seneka mówił: *Omnis enim ex infirmitate feritas est (Wszelkie bowiem okrucieństwo rodzi się ze słabości)* (Dicta... 2011: 432).. Słabość jest zatem podszewką okrucieństwa wobec innych, niezależnie od wieku. „Biblia uczy nas realizmu w patrzeniu na człowieka. Jak trafnie zauważa św. Paweł, po grzechu pierwotnym człowiekowi łatwiej jest czynić zło, którego nie chce, niż dobro, którego szczerze pragnie. Nic więc dziwnego, że każde dziecko i każdy nastolatek potrzebuje pomocy wychowawczej. Bez wsparcia ze strony rodziców i wychowawców młodzi ludzie potrafią doprowadzić się do autodestrukcji, aż do popadania w śmiertelne uzależnienia czy stany samobójcze” (Dziewiecki 2013: 15).

Przytoczone przykłady filmów można wzbogacić o nowe książki dla młodych czytelników, jak np. *Dwa serca anioła* Wojciecha Widłaka (Widlak 2012, zob. też Bula 2012: 59-61) i *Ten gruby* Barbary Ciwoniuk (Ciwoniuk 2011, zob. też Bula

2012: 108-110). Bohaterami powieści są chłopcy, wyobcowani i obcy, bo inni. Chcą zaistnieć nie dla grupy rówieśniczej, ale dla konkretnych osób, które ich wspierają i dla siebie samych. Ich wołanie o pomoc nie pozostało bez echa. Stali się ważni dla innych ludzi tacy, jacy są. Nie musieli dokonywać wielkich rzeczy: zaczęli świadomie korzystać z relacji z innymi ludźmi. Mogli także innym coś ofiarować: uwagę, czas, zainteresowanie. Ważną rolę w tym procesie dojrzewania do brania odpowiedzialności za własne życie spełnili mądrzy dorośli.

Danuta Bula

DANUTA BULA – asystent w Szkole Wyższej im. Bogdana Jańskiego w Warszawie, Wydział Zamiejscowy w Zabrze

LITERATURA:

- Bula D. 2012. *W męskim świecie*, „Guliwer” nr 4, s. 59-61.
 Bula D. 2012. *Ten gruby Barbary Ciwoniuk*, „Guliwer” nr 3, s. 108-110.
 Ciwoniuk B. 2011. *Ten gruby*, Kraków: SIW Znak.
 Czarnowska M.M. 2009. *Jak mówić komplementy. Psychologia pozytywnej komunikacji*, Gdańsk.
 Dicta. *Zbiór łacińskich sentencji, przysłów, zwrotów, powiedzeń*, oprac. Cz. Michalunio SJ, Kraków 2011, s. 432.
 Dziewiecki M. 2013. *Ucieczka od wychowania*, „Wychowawca” nr 10, s. 15.
 Hurlock E.B. 1985. *Rozwój dziecka*, t. 1-2, Warszawa: PWN.
 Jan Paweł II. 1984. *Kształtowanie dojrzałego człowieczeństwa. Do profesorów i studentów KUL – Jasna Góra 06.06.1979*, [w:] Jan Paweł II, *Musicie od siebie wymagać*, Poznań.
 Papugowa W. 2013. *Komunikacja dla współdziałania*, „Wychowawca” nr 10, s. 8.
 Tannen D. 2008. *I coś ty na siebie włożyła? Rozmowy matek i córek*, tłum. O. Waśkiewicz, Gdańsk.
 Widlak W. 2012. *Dwa serca anioła*, Wydawnictwo Media Rodzina, Poznań.

Program obejmuje cykl zajęć składający się z 7 spotkań z uczniami i spotkania z rodzicami. Zajęcia mają odbywać się raz w tygodniu (2 x 45 minut) w formie warsztatowo-treningowej, prowadzone przez wychowawców klas, pedagoga i psychologa szkolnego.

Cele programu

- Profilaktyka uzależnień, np. od alkoholu, narkotyków, nikotyny, komputera i Internetu oraz dostarczanie informacji na temat zagrożeń.
- Promowanie zdrowego stylu życia oraz wskazanie możliwości unikania zagrożeń i radzenia sobie z nimi.
- Kształtowanie właściwej postawy wobec siebie i innych.
- Kształtowanie umiejętności prawidłowej komunikacji.
- Wspieranie rodziców w procesie wychowania.

Metody i formy pracy

- Praca w grupach, praca indywidualna, dyskusja, burza mózgów, drama, techniki plastyczne.

Środki dydaktyczne

- Papier, flamastry, farby, kredki, nożyczki, klej, czasopisma, załączniki z tekstami ćwiczeń.

Planowane efekty

- Zdobycie przez młodzież wiedzy na temat uzależnień.
- Poznanie przez uczniów przyczyn sięgania po narkotyki, alkohol, papierosy oraz konsekwencji ich zażywania.
- Poznanie pozytywnych aspektów zdrowego stylu życia.
- Zdobycie umiejętności odmawiania i radzenia sobie z naciskiem ze strony innych.
- Nabycie umiejętności asertywnego zachowania, prawidłowej komunikacji i właściwej samooceny.
- Zdobycie umiejętności samodzielnego podejmowania decyzji, wyrażania własnych sądów, opinii i uczuć.

Ewaluacja programu

- Sprawdzenie poziomu zadowolenia uczniów z zajęć.
- Określenie mocnych i słabych stron programu po jego zakończeniu.

Program profilaktyczny dla pierwszych klas szkół ponadgimnazjalnych

Zdrowy styl życia

Spotkanie 1: Poznajmy się

1. Czuję się jak...

Każda z osób mówi swoje imię i oddaje swój aktualny stan za pomocą metafory, np. „czuję się jak uśmiechnięte słońce”. Celem jest poznanie imion i nastroju uczestników.

2. Kontrakt

Uczniowie zapisują najważniejsze zasady, jakie powinny obowiązywać w grupie podczas warsztatów, np.:

- Każdy ma prawo wypowiedzieć się.
- Nie przerywamy wypowiedzi innych i słuchamy się nawzajem.
- Nie krytykujemy i nie wyśmiewamy się z innych osób.
- Wszystkie „rzeczy” zostają w grupie.
- Akceptujemy siebie nawzajem.
- Pomagamy sobie.

Celem jest ustalenie norm panujących w grupie. Do ćwiczenia przyda się duży brystol oraz flamastry.

3. Cztery pory roku

Uczniowie dzielą się na grupy wg kryterium pory roku, w której się urodzili. Każda grupa dostaje swój duży arkusz papieru, mazaki i kredki. Zadaniem każdego zespołu jest narysowanie jednego dużego kwiatu, który będzie miał płatki (tyle płatków, ilu uczestników w zespole) i wspólny środek. Zadaniem każdego uczestnika jest narysowanie w swoim płatkach tego, co najbardziej lubi. W środku (części wspólnej) uczestnicy zespołu rysują to co razem lubią najbardziej. Pod koniec następuje prezentacja kwiatów. Celem jest poznanie zainteresowań uczestników.

4. Co by było, gdyby...?

Uczniowie otrzymują kartki A4 i zapisują na nich odpowiedzi na następujące pytania:

- Jak zmieniłoby się twoje życie, gdybyś mógł/mogła wykonywać każdy zawód na świecie?

– Spotkałeś/spotkałaś czarnoksiężnika, który chce spełnić 3 twoje największe marzenia. Jakie byłyby to marzenia?

– Co byś zrobił/zrobiła, gdybyś wygrał / wygrała milion dolarów?

Na koniec chętne osoby odczytują i uzasadniają swoje odpowiedzi. Celem jest poznanie aspiracji uczestników.

5. Poznaj mnie kolego

Kilka dni wcześniej uczniowie są proszeni o przyniesienie czterech przedmiotów, które pomogłyby ich scharakteryzować, np. ulubiona książka, płyta, przedmiot związany z ich zainteresowaniem. Każdy układa na ławce swoje przedmioty, karteczkę ze swoim imieniem oraz czystą kartkę. Następnie przez kilka minut uczniowie chodzą po klasie i oglądają przedmioty przyniesione przez innych. Na pozostawionych obok kartkach notują swoje uwagi na temat osoby, do której należą przedmioty (np. lubi się śmiać, lubi słuchać muzyki). Po upływie czasu uczniowie wracają na swoje miejsca i czytają po cichu opinie innych na swój temat. Następnie chętne osoby czytają opinie głośno, komentują je i ewentualnie prostują to, co napisali inni. Na koniec uczniowie mogą dobrać się w grupy 5- lub 6-osobowe o identycznych pasjach, zainteresowaniach i marzeniach i porozmawiać na interesujące ich tematy. Celem jest integracja grupy oraz poznanie zainteresowań i pasji uczniów.

Spotkanie 2: Człowiek w obliczu uzależnień

1. Skojarzenia

Uczniowie dzielą się na grupy. Każda grupa na kartkach pisze skojarzenia do słowa „uzależnienie”. Następnie kolorowym mazakiem zaznaczają pozytywne, ich zdaniem, skojarzenia. Na tablicy przyklejone są dwa ludziki z papieru: biały i szary. Na białym ludziku wybrany uczeń wpisuje pozytywne skojarzenia do słowa

„uzależnienie” np. towarzystwo, dobry humor, szpan itp. Na szarym – negatywne np. samotność, problemy, kłamstwa, brak kontroli, konflikt z prawem itp. Kiedy już zapisane są wszystkie skojarzenia na ludzich sylwetkach, sylwetkę pozytywną kładziemy na tę z negatywnymi określeniami. Czy osoba uzależniona zawsze czuje się „na luzie”, „odlotowo”? Co się z nią dzieje? Kiedy grupa podaje odpowiedź nauczyciel odrywa kawałki „pozytywnej sylwetki”, spod której wylania się całkiem nowy obraz osoby uzależnionej – negatywny.

2. Czym jest uzależnienie?

Uczniowie w grupach piszą definicję uzależnienia. Następnie wspólnie analizujemy poszczególne definicje. Należy zwrócić uwagę uczniom na uzależnienie fizyczne i psychiczne. Nauczyciel na końcu podaje definicje uzależnienia i wymienia ich przykłady. Celem jest zdiagnozowanie tego, jak uczniowie rozumieją pojęcie „uzależnienie” i jaką mają wiedzę na ten temat.

3. Listy

Każda z grup otrzymuje jeden list (załącznik 1) i ma spróbować, podobnie jak robi się to w gazecie, odpowiedzieć na problem nadawcy. Jak można im pomóc? Następnie każda z grup odczytuje swoją odpowiedź i omawia ją ze wszystkimi. Na koniec odbywa się dyskusja na temat motywów sięgania po środki psychoaktywne. Celem jest poznanie sposobów, jak uczniowie radzą sobie z problemami oraz wyjaśnienie motywów sięgania po środki odurzające.

4. Ściąga z odmawiania

Osoba prowadząca przedstawia uczniom różne sposoby odmawiania (załącznik 2). Celem jest kształtowanie umiejętności asertywności.

5. Kto może mi pomóc?

Każda grupa otrzymuje kartkę z rysunkiem okręgów (załącznik 3). Uczniowie mają wpisać w poszczególne okręgi osoby lub znane im instytucje, do których zwróciliby się o pomoc w trudnej sytuacji. W kręgach bliższych środka wpisują osoby, do których mają największe zaufanie. Kiedy kręgi są zapisane, następuje krótka ich analiza. Następnie nauczyciel zapisuje na tablicy adresy i telefony instytucji, gdzie oferują pomoc młodzieży uzależnionej. Celem jest poznanie wiedzy uczniów na temat źródeł pomocy osobom uzależnionym, wskazanie im miejsc, gdzie mogą znaleźć pomoc oraz uświadomienie tego, że osoba

uzależniona nie jest w stanie poradzić sobie sama i potrzebuje pomocy innych.

Spotkanie 3: Asertywność

1. Czym jest asertywność?

Prowadzący czyta opisy trzech sytuacji (załącznik 4) i prosi uczniów o zwrócenie uwagi na zachowanie bohaterów. Następnie prosi o skomentowanie tych sytuacji oraz wyjaśnia, na czym polegają zaprezentowane w nich postawy: uległa, agresywna i asertywna. Celem jest doskonalenie umiejętności odróżniania zachowań asertywnych od agresywnych i uległych oraz wyjaśnienie na czym polega asertywność.

2. Scenka

Osoba prowadząca wybiera kilku chętnych uczniów, następnie mówi im, że ich zadaniem jest zwrócenie się do rodziców o zgodę na pójście na osiemnaste urodziny kolegi, u którego chcieliby potem przenocować. Każda z osób ma zrobić to w inny sposób: pytając, prosząc, domagając się, grożąc, błagając, negocjując, nalegając. Po odegraniu scenek pozostali uczniowie określają, kiedy zachowanie młodego człowieka było agresywne, uległe bądź asertywne. Starają się też wskazać różnice w tonie głosu oraz innych zachowaniach niewerbalnych. Celem jest dalsze doskonalenie umiejętności odróżniania zachowań asertywnych od agresywnych i uległych.

3. Trening asertywności

Osoba prowadząca wybiera chętnych uczniów do odegrania czterech scenek. Każda grupa otrzymuje kartkę ze scenką (załącznik 5). Po krótkiej naradzie następuje zademonstrowanie scenek zachowań asertywnych. Po zaprezentowaniu scenek inni uczniowie omawiają je, wyjaśniają, czy reakcje poszczególnych osób były rzeczywiste asertywne i czy nie było w nich agresji.

4. Komunikaty „Ja” i „Ty”

Osoba prowadząca wyjaśnia uczniom co to są komunikaty „Ja” i komunikaty „Ty” oraz czym różnią się od siebie; następnie podaje kilka przykładów.

5. Stosowanie komunikatów „Ja”

Osoba prowadząca dzieli uczniów na grupy i każdej z nich daje kartkę z wypisanymi komunikatami „Ty” (załącznik 6) Zadaniem każdej z grup jest zamiana komunikatów „Ty” na komunikaty „Ja”. Następnie grupy odczytują i omawiają wraz z prowadzącym swoje odpowiedzi.

6. Prawa asertywnych

Na koniec zajęć osoba prowadząca rozdaje uczniom kartki z wypisanymi „Prawami asertywnych” (załącznik 7). Następnie uczniowie je odczytują.

Spotkanie 4: Walczymy z agresją

1. Czym jest agresja?

Uczniowie w kilkuosobowych grupach otrzymują kartki, flamastry, farby, kredki i próbują za pomocą rysunków, symboli, haseł zobrazować to, z czym kojarzy się im agresja. Po omówieniu prac, prowadzący podaje definicję agresji i jej rodzaje.

2. Co powoduje agresję i jak ją powstrzymać?

Cd. pracy w grupach. Uczniowie zastanawiają się, co może powodować agresję oraz jak można powstrzymać agresję? Następnie wraz z prowadzącym podsumowują efekty swojej pracy.

3. Co mnie złości?

Na kartkach papieru każdy uczeń opisuje osoby lub sytuacje, które wywołują u niego złość, następnie każdy próbuje określić powody, dla których się złości. Chętne osoby odczytują swoje odpowiedzi i omawiają je z osobą prowadzącą.

4. Moja maska złości

Uczniowie otrzymują kartki, flamastry, farby, kredki. Każdy wykonuje z papieru swoją maskę złości i pod jej osłoną próbuje określić, co tak naprawdę czuje, kiedy okazuje swoją złość – może to być smutek, lęk itp. Następnym etapem pracy to dyskusja, dlaczego tak jest? Co nie pozwala nam okazać rzeczywistego uczucia? Dlaczego złość jest dobrą maską? Celem jest wyjaśnienie tego, co może kryć się pod maską złości i agresji.

5. Jak radzić sobie ze złością i agresją?

Na koniec zajęć uczniowie wraz z osobą prowadzącą wymieniają dyplomatyczne sposoby radzenia sobie z agresją, która nas niszczy, np.: popłacz sobie, narysuj swoje negatywne uczucia lub je opisz, ulóż wiersz o swojej złości lub agresji i wrzuć w szkole do „skrzynki złości”.

Spotkanie 5: Empatia i pomaganie innym

1. Co myśli i czuje?

Osoba prowadząca rozdaje uczniom (7 grup) flamastry i kartki z literami

wchodzącymi w skład słowa: „empatia” (każda grupa będzie oznaczona jedną z liter). Każda grupa otrzymuje kartki z opisem zdarzenia:

Grupa „E” – Co myśli i czuje osoba na wózku inwalidzkim, która zamierza prosić o pomoc przy wsiadaniu do autobusu?

Grupa „M” – Co myśli i czuje dwoje młodych ludzi, gdy inwalida na wózku prosi ich o pomoc przy wsiadaniu do autobusu?

Grupa „P” – Co myśli i czuje osoba, która prosi przechodniów o pomoc pieniężną (zebrze na ulicy)?

Grupa „A” – Co myślą i czują ludzie, którzy są zaczepiani przez osobę żebrzącą z prośbą o datkę?

Grupa „T” – Co myśli i czuje słaby uczeń, który chce poprosić klasowego prymusa o pomoc w nauce?

Grupa „I” – Co myśli i czuje prymus klasowy, gdy słaby w nauce uczeń prosi go o pomoc w nauce?

Grupa „A” – Co myśli i czuje osoba, która ma samotnie spędzić nadchodzące święta?

Każda grupa przygotowuje odpowiedź na postawione jej pytanie. Grupy prezentują swoje przemyślenia. Prezentacja pracy grup odbywa się w kolejności liter w słowie EMPATIA. Uwidoczni się ono, gdy arkusze grup będą przyklejone na tablicy. Osoba prowadząca wyjaśnia powstałe na tablicy słowo.

2. Jak można pomóc?

Osoba prowadząca dzieli klasę na 5 grup. Każda z grup otrzymuje kartkę z opisem sytuacji, w której znalazła się osoba potrzebująca pomocy (załącznik 8). Na tej samej kartce zostały też wymienione osoby, które mogłyby tej pomocy udzielić. Zadaniem każdej z grup jest określenie, w jaki sposób wymienione osoby mogą pomóc potrzebującemu. Grupy przedstawiają efekty swojej pracy i omawiają je z prowadzącym.

3. Jaki sens ma pomaganie?

Osoba prowadząca prosi uczniów o zastanowienie się nad tym, jakie są plusy i minusy pomagania. Następnie dzieli tablicę na dwie połowy (po jednej stronie plusy, a po drugiej minusy). Uczniowie podchodzą do tablicy i zapisują na niej swoje propozycje. Na koniec prowadzący podsumowuje wszystkie odpowiedzi i zwraca uwagę na to, jak wiele

plusów może mieć pomaganie innym. Celem jest uświadomienie uczniom zalet pomagania innym.

4. Czym jest wolontariat?

Prowadzący wyjaśnia uczniom na czym polega praca w wolontariacie i informuje, że bycie wolontariuszem może procentować w przyszłości i przynieść korzyści samemu wolontariuszowi. Wielu pracodawców, zatrudniając nowego pracownika, zwraca uwagę na jego doświadczenie w pracy z innymi ludźmi. Na zakończenie zajęć prowadzący informuje o istniejącym w szkole lub w innych miejscach wolontariacie. Podaje również adresy stron internetowych, na których można uzyskać informacje o programach i szkoleniach wolontariackich.

Spotkanie 6: Poczucie własnej wartości

1. Moje zalety i wady

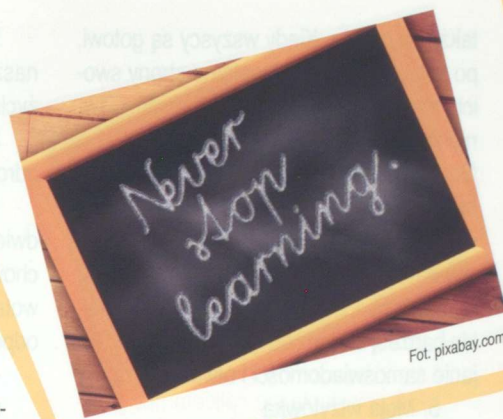
Uczniowie wypisują na kartkach swoje zalety i wady. Osoba prowadząca podkreśla, że więcej uwagi należy poświęcić zaletom. Następnie chętni uczniowie (najlepiej wszyscy) omawiają wypełnione kartki. W ćwiczeniu tym kładzie się nacisk na rubrykę „Dobre strony” po to, by wzmocnić poczucie własnej wartości uczniów. Gdyby niektórzy mieli trudności z wypełnieniem tej rubryki, należy poprosić ich kolegów o wymienienie zalet, jakie widzą w danych osobach. Na zakończenie ćwiczenia można zadać m.in. następujące pytania: Czy zdziwiła was ilość zalet, jakie posiadacie? Jakie są proporcje zalet i wad? Czy można pozbyć się posiadanych wad? Czy posiadacie jakieś cechy, które w pewnych sytuacjach mogą się okazać pozytywne, a w innych negatywne?

Celem jest wzmocnienie samooceny i poczucia własnej wartości.

2. Jaki jestem?

Osoba prowadząca rozdaje uczniom kartki przedstawiające postać człowieka. Uczniowie podpisują je swoim imieniem, następnie w ręce i nogi wpisują:

- w prawą rękę: jestem dobry(a) w....
- w lewą rękę: w czym chcę być lepszy(a)....
- w prawą nogę: w moim życiu ważne jest.....

Fot. pixabay.com

– w lewą nogę: jakie jedno słowo chciałbyś(a) usłyszeć od ważnej dla siebie osoby.....

Następnie uczniowie w parach wymieniają się swoimi postaciami nawzajem i wpisują drugiej osobie jakąś zaletę, którą w niej dostrzegają. Celem jest rozwijanie samoświadomości oraz poznanie swoich zalet, a także ustalenie tego, co uczniowie chcieliby w sobie zmienić.

3. Zwierzęta

Prowadzący rozdaje uczniom kartki oraz flamastry, pastele, kredki. Na kartkach uczniowie przedstawiają siebie jako zwierzęta, które powinny posiadać takie cechy, jak rysujący je uczestnicy. Nie należy niczego pisać. Kiedy rysunek jest gotowy, papier należy położyć go na podłodze do góry nogami by był niewidoczny. Następnie każdy losuje jeden rysunek (nie swój) i wypisuje wszystkie cechy, jakie, jego zdaniem, posiada przedstawione na rysunku zwierzę. Uczniowie kolejno pokazują wszystkim wylosowane rysunki i odczytują wypisane cechy. Grupa ma za zadanie odgadnąć autorów rysunków. Należy pamiętać o tym, że wypisane cechy mają być wyłącznie pozytywne. Po odgadnięciu autorstwa rysunek wraca do autora. Celem jest rozwijanie samoświadomości oraz wymienianie się pozytywnymi odczuciami z innymi osobami z grupy.

4. Papierowa torba

Prowadzący rozdaje uczniom papierowe torby czasopisma nożyczki i klej. Uczniowie wycinają z pism i naklejąją po zewnętrznej stronie torby obrazki, słowa i wyrażenia, które dobrze ilustrują różne cechy ich osobowości zewnętrznej. Następnie wycinają i wkładają do środka torby obrazki, słowa i wyrażenia najlepiej odpowiadające ich osobowości wewnętrznej. Podobną torbę prowadzący przygotowuje

także dla siebie. Kiedy wszyscy są gotowi, po kolei omawiają zewnętrzne strony swoich toreb. Zachęcamy ich także do ujawnienia czegoś z wewnętrznej strony torby. Gdyby uczniowie nie rozumieli pojęć „osobowość zewnętrzna” i „osobowość wewnętrzna”, należy wyjaśnić, że osobowość zewnętrzna to ta, którą pokazujemy światu, natomiast wewnętrzna obejmuje wszelkie bardziej ukryte cechy. Celem jest rozwijanie samoświadomości i otwartości.

5. Moja wizytówka

Prowadzący rozdaje uczniom kartki i flamastry. Każdy uczeń w ciągu 10 minut przygotowuje swoją wizytówkę tj. napis lub rysunek, który chciałby umieścić na swojej koszulce; ma to być pewnego rodzaju reklama siebie. Potem następuje prezentacja wizytówek w trakcie kilkuminutowego spaceru po sali. Uczniowie mają możliwość sugerowania kolegom, co jeszcze mogliby dopisać na swojej wizytówce. Celem jest wzmacnianie poczucia własnej wartości.

6. Jak polubić siebie?

Osoba prowadząca zawiesza na tablicy plakat lub wyświetla tekst na ekranie (załącznik 9) ze wskazówkami, jak polubić siebie i wzmocnić swoją samoocenę oraz odczytuje wraz z uczniami. Celem jest podniesienie samooceny uczniów oraz ukazanie im, jak można wzmocnić poczucie własnej wartości.

Spotkanie 7: Nasze zdrowie

1. Czym jest zdrowie?

Uczniowie sporządzają wspólną mapę skojarzeń do hasła „zdrowie”, jedna osoba zapisuje na arkuszu papieru odpowiedzi. Po omówieniu podanych odpowiedzi prowadzący podaje definicję zdrowia według WHO (zdrowie oznacza stan dobrego samopoczucia fizycznego, psychicznego i społecznego, a nie wyłącznie brak choroby czy niedomagania).

2. Co ma wpływ na nasze zdrowie?

Osoba prowadząca prosi uczniów o krótkie zastanowienie się, co ma wpływ na nasze zdrowie. Uczniowie metodą burzy mózgów podają swoje odpowiedzi. Następnie prowadzący przedstawia procentowe wyniki według WHO:

- 50% styl życia,
- 20% środowisko,
- 20% czynniki biologiczne,
- 10% służba zdrowia.

Podsumowanie: największy wpływ na nasze zdrowie mamy my sami i nasz styl życia.

3. Zachowania prozdrowotne i antyzdrowotne

Osoba prowadząca dzieli uczniów na dwie grupy. Pierwsza grupa wypisuje zachowania prozdrowotne, a druga antyzdrowotne. Na koniec grupy prezentują swoje odpowiedzi i omawiają je z prowadzącym.

4. Typy zdrowia

Osoba prowadząca podaje 4 hasła: zdrowie fizyczne, zdrowie psychiczne, zdrowie duchowe, zdrowie społeczne. Grupy próbują przyporządkować wymienione wcześniej zachowania prozdrowotne do określonego typu zdrowia. Na koniec grupy prezentują swoje odpowiedzi.

5. Hasło

Osoba prowadząca dzieli uczniów na dwie grupy. Zadaniem każdej z grup jest stworzenie hasła promującego zdrowy styl życia. Grupy prezentują swoje hasła i wypisują je na tablicy.

6. Puzzle

Każdy z uczniów otrzymuje do ułożenia puzzle w kształcie serca, gdzie znajduje się cytata:

„Dbajmy o zdrowie nie dlatego, że jest ważne, ale dlatego, że bez niego wszystko inne jest nieważne” (załącznik 10). Celem jest podkreślenie, jak ważne jest zdrowie.

Podsumowanie

Na koniec następuje podsumowanie wszystkich spotkań i ocena ich przez uczniów. Podczas „rundki” każdy wypowiada się nt. zajęć, czego nauczył się i co z nich wyniósł.

Spotkanie z rodzicami

1. Osoba prowadząca rozdaje rodzicom kartki z wypisanymi zachowaniami ryzykownymi (załącznik 11) Zadaniem rodziców jest uporządkować je w kolejności od najmniej do najbardziej ich zdaniem groźnego dla ich dziecka. Na koniec wszyscy omawiają swoje odpowiedzi z prowadzącym.

2. Osoba prowadząca wyjaśnia definicję słowa „uzależnienie”. Następnie odbywa się krótka rozmowa z rodzicami na temat tego, co wiedzą o uzależnieniach i środkach odurzających. Prowadzący

omawia najbardziej znane środki odurzające i krótko opisuje ich działanie.

3. Osoba prowadząca prosi rodziców o krótkie zastanowienie się i wypisanie, jakie mogą być ich zdaniem, przyczyny sięgania przez dzieci i młodzieży po środki odurzające. Następnie podsumowuje i omawia wymienione odpowiedzi.

4. Osoba prowadząca przedstawia i omawia charakterystyczne znaki pozwalające podejrzewać używanie przez młodzież alkoholu i narkotyków oraz zmiany w zachowaniu.

5. Rozmowa kierowana nt. profilaktyki uzależnień. Osoba prowadząca wymienia i omawia prawidłowe postawy wychowawcze (np. postawa rozumnej swobody, współdziałania, akceptacji, konsekwencji) i podkreśla ich znaczenie. Celem jest dostarczenie rodzicom informacji na temat profilaktyki uzależnień.

Załączniki

Załącznik 1

Droga redakcjo!

Ostatnio oglądałam program o narkomanii, mówili o tym, jak można się uzależnić i co się dzieje z człowiekiem, który długo bierze narkotyki. Nie bardzo w to wierzę, że od kilku razy może dojść do uzależnienia?! Od 1,5 roku palę od czasu do czasu (na dyskotekach) marihuanę. Nie jestem uzależniona, bo mogę przestać palić w każdej chwili... tylko nie chce mi się. Od miesiąca zaczęłam palić heroinę i tego zaczęłam się bać, ponieważ zauważyłam, że muszę palić coraz częściej, a to przecież ciężki narkotyk. Napiszcie proszę, czy jestem uzależniona i co mogę zrobić?

Anka (lat 17)

Droga redakcjo!

Mój najlepszy kolega bierze narkotyki. Wiem, że nie robi tego jeszcze codziennie, ale niepokoję się. Coraz mniej czasu spędzamy razem, bo częściej chodzi po osiedlu ze swoimi nowymi kolegami. Proponował mi kiedyś udział w tych swoich spotkaniach oraz skręta, mówił, że to nic takiego, jednak ja się bałem i stanowczo odmówiłem. Ja nie chcę tego robić, bo wiem, że można się wciągnąć. Czy mogę mu pomóc?

Tomek (lat 16)

Droga redakcjo!

Mam pewien problem. Niedawno przeprowadziłam się do miasta. Dotychczas mieszkałam w małej miejscowości, w której wszyscy się znali. W nowej klasie, czuje się trochę obco. Koleżanki zaprosiły mnie na dyskotekę. Wśród osób z którymi się bawiłam, większość paliła

jakieś papierosy. Mnie też nimi częstowano. Spróbowałam, ale to było jakieś dziwne i źle się czułam. Koleżanki śmiały się i mówiły, że nie umiem palić „skręta”. Przypuszczam, że były to narkotyki. W szkole pani mówiła, że można się od tego uzależnić. Poradźcie mi, jak pomóc moim nowym koleżankom?

Joanna (lat 15)

Kochana redakcjo!

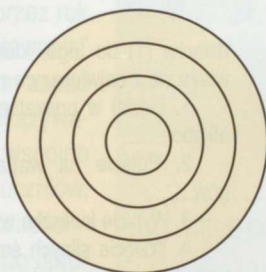
Wczoraj zauważyłem, że mój starszy brat pali dziwnego papierosa. Kiedy mnie zauważył, to najpierw go schował, a potem zaczął tłumaczyć, że tak sobie spróbował i żebym nie mówił nic rodzicom. Zapytał też, czy chcę sobie zapalić marihuanę, a ja stwierdziłem, że mogę spróbować. Nie było w tym nic specjalnego, nie wiem, co mój brat w tym widzi? Czytałem w gazecie, że można się od tego uzależnić. Czy to jest groźne?

Dawid (17 lat)

Załącznik 2 Ściągą z odmawiania

Patrz w oczy	Patrz rozmówcy prosto w oczy mówiąc: nie, dzięki.
Z humorem	Odmawiając możesz zażartować, to rozładuje sytuację: – Wąchasz? – Nie, dzięki, wołę zapach własnych skarpetek.
Odejdź	Kiedy sytuacja wydaje ci się beznadziejna – przejdź do następnego pokoju, po prostu odejdź.
Z wyobraźnią	Zmień temat, udaj chorego, napad kaszlu, zaproponuj coś innego.

Załącznik 3

Załącznik 4

Sytuacja 1

Młodsza siostra prosi cię, byś pomógł jej odrobić zadanie domowe z matematyki. Ty akurat uczysz się do ważnego sprawdzianu. Odpowiadasz jej:

– No dobrze, właśnie uczę się do sprawdzianu, ale...

Sytuacja 2

Kolega z klasy ma pewien problem i prosi cię o radę. Odpowiadasz:

– Skąd mam wiedzieć, jak ci pomóc?! To jest twoja sprawa!

Sytuacja 3

Trzy tygodnie temu pożyczyłeś koledze płytę ze swoim ulubionym filmem i do tej pory ci jej nie oddał, chociaż obiecał zwrócić po tygodniu. Dzwonisz do niego i mówisz:

– Przykro mi, że do tej pory nie oddałeś mi płyty. Czy możesz mi ją zwrócić jutro?

Załącznik 5

Scenka 1

Jesteś u kolegi; do domu ma cię odwiedzić brat. Kiedy się pojawia, wyczuwasz od niego zapach alkoholu.

Scenka 2

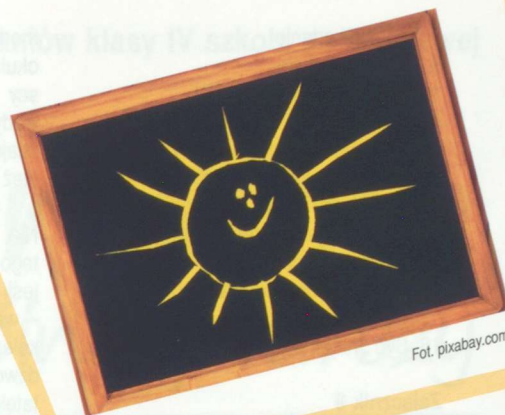
Na dyskotecę, osoba którą lubisz i która ci się podoba, prosi cię do tańca, a potem proponuje ci wyjście na papierosa. Ty jesteś osobą niepalącą.

Scenka 3

Jesteś z kolegami w pubie, pijecie coca-colę. Jeden z kolegów proponuje jednak zamówienie „czegoś mocniejszego”. Odmawiasz, bo nie pijesz alkoholu.

Scenka 4

Jesteś z grupą przyjaciół, zbliża się do was dziewczyna z twojej klasy. Jeden z kolegów zaczyna ją niegrzecznie zaczepiać.

Fot. pixabay.com

Załącznik 6

Sytuacja	Komunikat „Ty”	Komunikat „Ja”
Twój kolega jest cichy i nadąsany jak rzadko kiedy.	Nie możesz się tak zachowywać. Albo przestaniesz, albo powiesz mi, o co chodzi.	
Kolega wypowiada się na jakiś temat, a jego pogląd jest niezgodny z Twoim.	Jesteś głupi.	
Mama/tata nie pozwalają Ci wyjść na spotkanie z rówieśnikami.	Jesteście okropni, ciągle mi wszystkim zabraniacie.	
Jesteście na prywatce. Twoja koleżanka jest zmęczona i chce wyjść.	Widać, że jesteście zmęczeni. Lepiej już chodźmy.	
Siedmioletnia siostra/brat ciągle Ci przeszkadza, kiedy odrabiasz lekcje.	Czego się tak uczyłeś? Spływaj i daj mi święty spokój.	
Twój kolega namawia Cię do wypicia piwa.	Co Ty sobie wyobrazasz.	
W czasie przerwy na obiad przeprowadzasz zebranie organizacyjne w sprawie wieczorku tanecznego w szkole. Ktoś zapomina na nie przyjść.	Ależ Ty jesteś roz-targniony! Mógłbyś się w końcu jakoś zorganizować.	
Jesteście organizatorami dyskoteki klasowej, a koleżanka cały czas dyktuje wam, co macie robić.	Ty się nie wymądrzaj.	

Załącznik 7

Prawa asertywnych

Masz prawo:

1. Sam ustalać swoje cele i samodzielnie podejmować decyzje.
2. Posiadać i wyrażać własne opinie i odczucia.
3. Odpowiadać „nie” na prośby.
4. Prosić o różne rzeczy.
5. Popelniać błędy.
6. Zachowywać się asertywnie.
7. Nie zachowywać się asertywnie.

- Zmieniać zdanie.
- Zastanawiać się.
- Odczuwać i wyrażać ból.
- Być samemu.
- Prosić o informacje osoby, które posiadają większą wiedzę.
- Mówić „nie wiem” i „nie rozumiem”.
- Protestować przeciw nieuczciwości i niesprawiedliwości.
- Nie brać odpowiedzialności za problemy innych ludzi.
- Być „innym” i akceptować siebie.

Załącznik 8

Sytuacja 1

Jedna z twoich sąsiadek to starsza kobieta, inwalidka mieszkająca na drugim piętrze. Ma problemy z poruszaniem się, rzadko wychodzi z domu. W bloku nie ma windy (lub winda często się psuje).

Osoby: pielęgniarka, pracownik opieki społecznej, nastoletni sąsiad (Ty).

Sytuacja 2

W hospicjum od kilku miesięcy przebywa pacjent – 48-letni mężczyzna. Nie chodzi, cały czas musi przebywać w łóżku.

Osoby: biznesmen, kilkunastoletni chłopak (Ty), pracownik biura (urzędnik).

Sytuacja 3

Uczeń szkoły podstawowej ma problemy z nauką. W ubiegłym roku ciężko chorował i opuścił wiele lekcji. Co prawda zdał do piątej klasy, ale teraz nie radzi sobie ze względu na zaległości.

Osoby: nastoletni sąsiad (Ty), rodzice, starsza sąsiadka.

Sytuacja 4

Koleżanka z klasy od kilku tygodni jest nieszczęśliwie zakochana. Ponieważ wybrankę jej serca nie zwraca na nią najmniejszej uwagi, przestała chodzić do szkoły. Już od 10 dni opuszcza lekcje, a wiadomo, że jest zdrowa.

Osoby: pedagog szkolny, koleżanka z klasy (Ty), rodzice.

Sytuacja 5

W twoim sąsiedztwie mieszka mały, siedmioletni chłopiec. Dwa lata temu potrafił go samochód. Od tej pory Adaś jeździ na wózku inwalidzkim, często choruje.

Osoby: kolega z klasy, nastoletni sąsiad (Ty), członek Rady Miasta.

Załącznik 9

To proste!

1. Jeśli będziesz zachowywał się jak zakompleksione, przerażone stworzenie, właśnie tak będziesz postrzegany przez ludzi. Popracuj nad mową ciała. Plecy proste, głowa wysoko, krok sprężysty, spojrzenie pogodne – oto obraz człowieka z wysoką samooceną.

2. Zacznij się uśmiechać i patrzeć ludziom w oczy. Z początku będą zdziwieni, jednak z czasem zmienią swój stosunek do Ciebie. Wszyscy wolimy towarzystwo osób uśmiechniętych i pogodnych niż ponuraków i mruków.

3. Jeśli poznajesz kogoś nowego, nie przejmuj się, że masz pryszczki lub stare nie-

modne oprawki okularów. Wszyscy mamy jakieś wady. Na upartego znajdzie się je również u top-modelki.

4. Pomagaj innym.

Nie narzucaj się, bo tego nikt nie znosi, ale jeśli widzisz starszuskę – wstań w autobusie; jeśli koleżanka jest chora – zadzwoni, może potrzebuje notatek z lekcji, a kiedy mama szoruje kuchnię – weź się za łazienkę.

5. Znajdź sobie kolegów spoza szkoły. Miej jakieś inne towarzystwo. Na gruncie pozaszkolnym ludzie są serdeczniejsi i bardziej tolerancyjni.

6. Rozwiń w sobie jakieś zainteresowanie. Zapamiętaj stare psychologiczne powiedzonko: „Ludzie dzielą się na nieszczęśliwych i tych, którzy mają hobby”.

7. Szukaj raczej przyjaźni niż miłości. Ta druga jest przewrotna i zdradliwa, źle ulokowana może jeszcze pogłębić Twój smutek i przygnębić Cię na dobre. Przyjaźń może po pewnym czasie sama przerodzić się w miłość.

8. Zostań ekspertem w jednej dziedzinie. Wybierz przedmiot, który lubisz najbardziej i spożytkuj na niego dwa razy więcej energii niż dotychczas – satysfakcja murowana.

9. Śpiewaj, tańcz, głośno recytuj, graj na domowych sprzętach, słowem – zachowuj się tak, jakbyś był najszczęśliwszym człowiekiem pod słońcem. To działa w obie strony.

10. Nigdy nie porównuj siebie z innymi. Zawsze znajdziesz kogoś lepszego, ładniejszego, zdolniejszego, bardziej kochanego niż Ty. Ale też zawsze jest ktoś słabszy, gorszy, brzydszy. Wszystko zależy od tego czego się szuka.

11. Pamiętaj – niemożliwe jest, aby lubili Cię wszyscy. Wystarczy pięć, dziesięć osób, z którymi czujesz się dobrze, na które możesz liczyć.

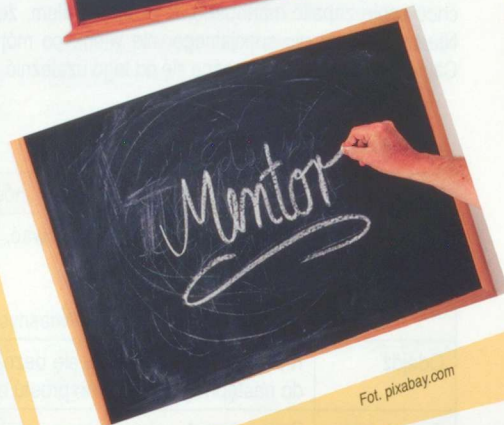
Załącznik 10

„Dbajmy o zdrowie
nie dlatego, że jest ważne,
ale dlatego,
że bez niego
wszystko inne
jest
nieważne”.

Załącznik 11

Zachowania ryzykowne

Uszereguj poniższe zachowania w kolejności od 1 do 10 poczynając od tego, które uważasz za najmniej groźne dla swojego

Fot. pixabay.com

dziecka (1) do tego, które Twoim zdaniem, wiąże się z największym ryzykiem (10).

- Udział w prywatce, na której pije się alkohol.....
- Pójście na wagary z grupą kolegów.....
- Wypicie kieliszka wina do posiłku.....
- Wzięcie silnych środków przeciwbólowych bez zalecenia lekarza.....
- Samotny powrót do domu po zapadnięciu zmroku.....
- Poczęstowanie przyjaciela wódką.....
- Palenie marihuany na prywatce.....
- Wpuszczenie do domu kogoś nieznanego.....
- Zgłoszenie na policję, że sąsiad sprzedaje dzieciom narkotyki.....
- Wypicie butelki piwa.....

Paweł Borowiecki

PAWEŁ BOROWIECKI – pracownik Stowarzyszenia „Budujemy Przystań” w Radomiu

BIBLIOGRAFIA

- Grzesiak E., R. Janicka-Szysko, M. Steblecka. 2005. *Komunikacja w szkole. Scenariusze godzin wychowawczych*, Gdańsk.
- Grzesiak E., R. Janicka-Szysko, M. Steblecka. 2005. *Trudne tematy. Propozycje godzin wychowawczych*, Gdańsk.
- Maxwell R. 2005. *Dzieci, alkohol, narkotyki*, Gdańsk.
- McKay M., M. Davis, P. Fanning. 2001. *Sztuka skutecznego porozumiewania się*, Gdańsk.
- Nęcka E. 1998. *Trening twórczości*, Kraków.

Ja i moja rodzina we wspólnej podróży

Program wychowawczy nie może być formą raz na zawsze zamkniętą. Zakładając podmiotowość nauczyciela i ucznia, uszczegółowiłam program wychowawczy dla mojej klasy, zachowując jego spójność z dokumentem szkolnym. Przy konstruowaniu „Ja i moja rodzina we wspólnej podróży przez rok nauki i świętowania” przestrzegałam zasad spójności – przekazywane wartości są wspólne dla wszystkich uczniów, perspektywiczności – przygotowanie do dorosłego i odpowiedzialnego życia, otwartości – możliwość uzupełniania treści o bieżące problemy.

Fot. Freeimages.com

FORMY REALIZACJI PROGRAMU

1. Uroczystości klasowe i domowe.
2. Spotkania rodzinne.
3. Wycieczki szlakiem „Skąd nasz ród” do miejsc historycznych i kultu religijnego.
4. Zajęcia w muzeum.
5. Formy teatralne.
6. Lektura wybranych fragmentów.
7. Prace plastyczne.
8. Wspólne kolędowanie.
9. Akcje dobroczynne.

CELE OGÓLNE

1. Rozwój osobisty ucznia.
2. Zakorzenie dziecka w tradycji domu rodzinnego, kulturze chrześcijańskiej i obyczajach polskich, ukazywanie ich piękna.
3. Wychowanie w szacunku do starszych i miłości do rodziców.
4. Wychowanie do wolności, odpowiedzialności i godności.
5. Kształtowanie wrażliwości na potrzeby drugiego człowieka.
6. Propagowanie „cywilizacji miłości”.
7. Eliminacja przemocy i braku kultury.
8. Integracja szkoły i rodziców.

CELE SZCZEGÓLWE

1. Przygotowanie i wystawienie jasełek dla uczniów klas I–VI, rodziców oraz mieszkańców osiedla. Udział w przeglądzie zespołów jasełkowych.
2. Udział uczniów w konkursie literackim „Wiersz o Krakowie”, konkursie recytatorskim „Wywiedzione ze słowa”, konkursie ekologicznym „Zadbajmy o naszą okolicę”.
3. Opracowanie przez uczniów zwięzłego informatora o Cmentarzu Rakowickim i Dworku Białostradnickim.
4. Zorganizowanie wycieczek do Niepołomic, Mogiły, Łagiewnik, Tyrca, na Wawel, do Muzeum UJ, Galerii w Sukiennicach itp.
5. Wspólne świętowanie uczniów, rodziców, nauczycieli.
6. Przygotowanie przedstawienia z okazji Dnia Dziecka pt. „Mały Książę”.
7. Promocja klasy w szkole.

EWALUACJA

Polega przede wszystkim na systematycznej obserwacji postaw i zachowań uczniów w różnych sytuacjach szkolnych, także w trakcie organizowania konkursów, zabaw, uroczystości.

Zagadnienia do realizacji	Cele szczegółowe	Formy realizacji	Osiągnięcia uczniów
TO JEST MÓJ DOM, TO JEST MOJA RODZINA...	1. Moi najbliżsi ☐ członkowie mojej rodziny, ☐ stopnie pokrewieństwa w rodzinie, ☐ zanim przyszedłem na świat ... określanie czasu życia przodków, ☐ drzewo genealogiczne rodziny – moja gałązka na tym drzewie,	<ul style="list-style-type: none"> ▪ lektura wiersza A. Kamieńskiej pt. „Dom”, fragm. Księgi Rodzaju o stworzeniu człowieka, ▪ rozmowa z rodzicami o przodkach, ▪ zebranie informacji potrzebnych do stworzenia drzewa genealogicznego. 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> ▪ opowiada o swojej rodzinie, ▪ zna swoich przodków, ▪ wie kiedy żyli, ▪ zna stopnie pokrewieństwa, ▪ opracował drzewo genealogiczne swojej rodziny, uwzględnił swoją gałązkę.
	2. Moje miejsce w rodzinie ☐ prawa i obowiązki wobec członków rodziny, ☐ odpowiedzialność w rodzinie, ☐ miłość i szacunek wobec rodziców, rodzeństwa, dziadków i innych członków rodziny.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawienie tygodniowego wykazu zajęć domowych, ▪ za co jestem odpowiedzialny w domu, ▪ jak pomagam rodzicom, ▪ układanie kodeksu praw i obowiązków w rodzinie. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zna swoje obowiązki w domu, ▪ potrafi ocenić, czy dobrze się z nich wywiązuje, ▪ chętnie pomaga rodzicom, ▪ ułożył i przedstawił kodeks swoich praw i obowiązków w domu.
	3. Dom miejscem wspólnej pracy i świętowania ☐ czym zajmują się moi rodzice, ☐ porządek dnia pracy domowników i mój szkolny dzień, ☐ jaki jestem w szkole? ☐ dzień świąteczny w moim domu, ☐ wspólny wypoczynek i rozrywkę.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ opowiadanie o pracy rodziców, ▪ wytwory pracy rodziców, ▪ drama pt. „Mój codzienny poranek”, ▪ nasza „recepta na dobrego ucznia”, ▪ prezentacja zdjęć wykonanych podczas rodzinnych wycieczek, prace plastyczne. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ docenia pracę rodziców, ▪ wie, że z niej korzysta, ▪ rozumie, że każdy w rodzinie ma swoje obowiązki, ▪ realizuje „receptę dobrego ucznia”, ▪ opowiada swoje wrażenia ze wspólnych wypraw, ▪ wskazuje piękne miejsca, gdzie wypoczywał.
RODZINA LUDZKA W CZASIE I PRZESTRZENI	Matka Ziemia i jej najbliższe sąsiedztwo ☐ ruch Ziemi a rytm życia człowieka, ☐ sposoby odmierzania czasu, ☐ „czas człowieka”.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wycieczka do obserwatorium astronomicznego w Niepołomicach, obserwacja nieba przez teleskop, ▪ „orszak słoneczny” – filmowa podróż w kosmos, ▪ obserwacja przyrody, ▪ porównanie czasu życia człowieka z czasem wszechświata. 	Uczeń potrafi: <ul style="list-style-type: none"> ▪ opisać, co widział przez teleskop, ▪ wymienić najważniejsze planety układu słonecznego, ▪ wyjaśnić, skąd bierze się podział na dni i noce, pory roku, ▪ zauważyć, że zmiany w przyrodzie regulują życie człowieka, jego pracę i odpoczynek.

JESIEŃ	PAMIĘĆ O NASZYCH PRZODKACH (Wszystkich Świętych)	Poszanowanie pamięci zmarłych ☐ wspomnienia o zmarłych przodkach, ☐ Cmentarz Rakowicki i Katedra Wawelska miejscem pochówku wielkich Polaków.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ spacer na cmentarz, ▪ opracowanie krótkiej historii nekropolii rakowickiej, ▪ wycieczka na Wawel – groby królewskie. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wskazać groby rodzinne, ▪ wskazać groby wielkich Polaków, ▪ rozumie pojęcia: patriotyzm, ofiara, ciągłość pokoleń, poczet królów polskich,
	ZWYCZAJE ANDRZEJKOWE (jako przykład zabawy w polskiej tradycji świętowania)	Zapoznanie z tradycją zabawy andrzejkowej ☐ wróżby i przepowiednie, ☐ współczesne andrzejki.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przygotowanie zabawy andrzejkowej przez uczniów, ▪ andrzejkowe wróżby i ich wyjaśnianie. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zredagować zaproszenie, ▪ zorganizować zabawę, dobrze bawić się w grupie, ▪ zna najpopularniejsze zabawy andrzejkowe.
	MÓJ DOM OJCZYSTY POLSKA (Święto Niepodległości)	1. Rocznicą Odzyskania Niepodległości 2. Ślady walk o niepodległość w Krakowie ☐ postać marszałka J. Piłsudskiego, ☐ pomniki i tablice pamiątkowe w mieście, ☐ historia Polski opowiedana pędzlem i zaklęta w kościelnych murach. 3. Mój dom ojczysty leży w Europie ☐ wkład w kulturę europejską, ☐ Kraków ważnym ośrodkiem naukowym.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ uroczysta akademie szkolna, ▪ lekcja języka polskiego poświęcona twórcy niepodległości Polski J. Piłsudskiemu, ▪ konkurs literacki na wiersz o Krakowie, ▪ spacer rodzinny na Wawel, ▪ przegląd prasy i albumów, ▪ lekcja w Sali Hołdu Pruskiego (Galeria w Sukiennicach), ▪ wycieczka klasowa do klasztoru cystersów w Mogile. ▪ film o pontyfikacie papieża Jana Pawła II, ▪ praca plastyczna: polskie krajobrazy w muzyce F. Chopina, ▪ wycieczka do muzeum Collegium Maius i Collegium Novum UJ, rozmowa z prorektorem Uniwersytetu Jagiellońskiego. 	Uczeń potrafi: <ul style="list-style-type: none"> ▪ zaśpiewać polski hymn, zna historię jego powstania, ▪ wymienić inne symbole narodowe, ▪ powiedzieć, kim był Józef Piłsudski i gdzie jest pochowany, ▪ wskazać, gdzie w Krakowie są Oleandry, ▪ wymienić pomniki i tablice historyczne (np. w płycie Rynku Głównego), obrazy J. Matejki. Uczeń zna: <ul style="list-style-type: none"> ▪ zasługi papieża Polaka dla świata, ▪ melodie polonezów i mazurków F. Chopina, ▪ nazwiska założycieli Uniwersytetu i podziwia skarby kultury zgromadzone w jego muzeum.

Zagadnienia do realizacji	Cele szczegółowe	Formy realizacji	Osiągnięcia uczniów
KLASA IV B W DRODZE DO BETLEJEM (W kręgu tradycji Bożonarodzeniowej)	1. W oczekiwaniu na Boże Narodzenie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ofiarowanie książek dla biblioteki Polskiej Macierzy Szkolnej w Grodnie i Sobotniej Szkoły Polskiej w Boryslawiu, ▪ udział w akcji dobroczynnej na rzecz dzieci z Domu Dziecka św. Ludwika w Krakowie, ▪ świąteczna dekoracja klasy, ▪ opracowanie jasełek, ▪ wystawa szopek krakowskich. 	Uczeń rozumie: <ul style="list-style-type: none"> ▪ potrzebę wspierania innych, ▪ sytuację kolegów ze szkół polskich na Wschodzie, ▪ istotę akcji dobroczynnych i chętnie bierze w nich udział, Klasa uczestniczy w konkursie: „Najpiękniejsza dekoracja świąteczna”, przygotowała jasełka.
KLASA IV B W DRODZE DO BETLEJEM (W kręgu tradycji Bożonarodzeniowej)	2. Najpiękniejszy dzień roku w mojej rodzinie i klasie ☐ Wieczera wigilijna w moim domu, ☐ mój udział w przygotowaniu świąt, ☐ moja choinka – żywa czy sztuczna? ☐ święta w mojej klasie i szkole.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ opowiadanie uczniów o Wigilii w domu, tradycyjnych potrawach, prezentach i życzeniach, prezentacja przepisu na dowolną potrawę wigilijną, ▪ opis choinki, ▪ wystawienie jasełek „Pójdźmy wszyscy do stajenki...” dla uczniów klas I–VI, dla rodziców i mieszkańców osiedla. 	Uczeń potrafi: <ul style="list-style-type: none"> ▪ opowiedzieć o zwyczajach świątecznych kultywowanych w domu rodzinnym, ▪ pomaga w przygotowaniu świąt, prezentów, choinki, Udział klasy w Przeglądzie Zespołów Jasełkowych zaangażowanie rodziców w przygotowanie strojów i elementów dekoracji do jasełek,
	3. Boże Narodzenie w malarstwie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wspólne oglądanie reprodukcji obrazów: Botticelli „Mistyczne narodziny”, Carreggio „Odpoczynek podczas ucieczki do Egiptu ze św. Franciszkiem” oraz „Święta Rodzina z małym św. Janem”. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ uczeń próbuje rozpoznać wydarzenia przedstawione na obrazach, nazywa najważniejsze postacie, określa nastrój obrazu, przywołuje znane fragmenty Pisma św.
TRADYCJE NOWEGO ROKU	1. Karnawałowe uciechy ☐ tradycja zapustów w dawnych czasach, 2. Zabawa karnawałowa w klasie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnienie pochodzenia i znaczenia słowa karnawał, ▪ zapoznanie z tradycjami zabaw karnawałowych, ▪ przygotowanie programu zabawy, ▪ konkurs na najpiękniejsze przebranie karnawałowe. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ uczeń poszerza swoje słownictwo i wie o tradycjach noworocznych ▪ integracja klasy, pomysłowość w przygotowaniu stroju na bal przebierańców.
SZANUJEMY STARSZYCH	Dzień mojej Babcy, Dzień mojego Dziadka, czyli święto w rodzinie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wystawa zdjęć pt.: „Moji Dziadkowie i ja” ▪ wypracowanie „Kocham moich Dziadków” ▪ rozmowa o potrzebach ludzi starszych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ uczeń pamięta o święcie swoich Dziadków, składa pięknie życzenia, służy pomocą, ▪ dostrzega konieczność niesienia pomocy ludziom starszym ze swego sąsiedztwa.

POLSKA WIELKANOC	1. Symbolika Wielkiego Postu 2. Tradycje Wielkiego Tygodnia 3. Wielkanoc 4. Wiosenny ład w przyrodzie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ fragment lektury A. Zdrożyńskiej „Potwarzać czas początku”, ▪ wycieczka do opactwa benedyktynów w Tyńcu, ▪ refleksje związane z obrazem A. Chmielowskiego „Ecce Homo”, ▪ konkurs palm i pisanek, ▪ afirmacja piękna natury. 	Uczeń rozumie pojęcia post, jałmużna, <ul style="list-style-type: none"> ▪ zna obrzędy i symbole Świąt Wielkanocnych, ▪ zna wielkanocne zwyczaje krakowskie – Rękawka, chodzenie z barankiem, ▪ wie, kto wykonał obraz „Ecce Homo” i gdzie się znajduje, ▪ jest wrażliwy na piękno świata.
VIVAT KRÓL VIVAT NARÓD ... (Rocznica uchwalenia Konstytucji 3 Maja)	Znaczenie Konstytucji 3 Maja dla Polski i Europy, twórcy uchwały	<ul style="list-style-type: none"> ▪ uroczysta akademie szkolna, ▪ rozstrzygnięcie konkursu literackiego „Mój wiersz o Krakowie”, ▪ wspólna rodzinna majówka. 	Uczeń <ul style="list-style-type: none"> ▪ rozumie doniosłość święta, ▪ opanował tekst pieśni „Witaj majowa jutrzeńko”, ▪ odczuwa dumę narodową, ▪ świętuje z rodzicami i domownikami.
W DOMU JEST ZAWSZE MAMA	Dzień Matki	<ul style="list-style-type: none"> ▪ najpiękniejsze wiersze i piosenki o mamie, ▪ zdjęcia i rysunki przedstawiające moją mamę, ▪ „Moja mama jest wspaniała ...” – program poetycki dla każdej mamy z IV b. 	Uczeń pięknie opowiada o swojej mamie i składa jej życzenia.
DZISIAJ MY RZĄDZIMY ŚWIATEM	Uchonorowanie dzieci w dniu ich święta.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ konkursy, zabawy, zawody szkolne, ▪ prezentacja osiągnięć dzieci, ▪ wyniki konkursu klasowego „Moja baśń”, ▪ przedstawienie teatralne „Mały Książę”. 	Dzieci otrzymują nagrody, wyróżnienia za całoroczną pracę. Dobrze się bawią i są szczęśliwe.

Wychowanie do życia w rodzinie w gimnazjum

Materiały

Program nauczania

Zmieniony, dostosowany do nowej edycji podręcznika dla gimnazjalistów. Szeroka oferta materiałów audiowizualnych, w szczególności nowych filmów, dołączona do poszczególnych lekcji ułatwi nauczycielowi realizację zajęć WdŻ.

Teresa Król, „Wędrując ku dorosłości”. Wychowanie do życia w rodzinie. Program nauczania dla klas I-III gimnazjum, Rubikon, Kraków 2015

Podręcznik

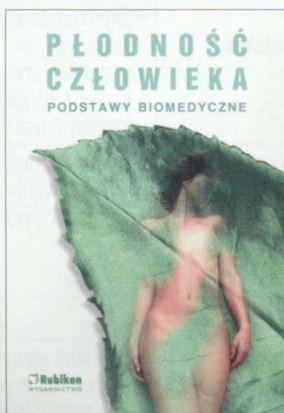
Nowa edycja podręcznika ze zmienioną szatą graficzną czyni ten podręcznik bardziej przyjaznym dla ucznia. Nauczycielowi ułatwia pracę wzbogacenie treści o zadania i polecenia kończące każdy blok tematyczny. Nowe zagrożenia związane z cyberprzemocą także znalazły tu swoje miejsce.

„Wędrując ku dorosłości”. Wychowanie do życia w rodzinie dla uczniów klas I-III gimnazjum, red. Teresa Król, Rubikon, Kraków 2015, numer ewidencyjny w wykazie 205/2011/z1/2015

Ćwiczenia

Zbiór ćwiczeń dla gimnazjalistów 1. klasy to propozycja zadań dla grup i indywidualnych przemyśleń. Nowa edycja zawiera wiele treści uzupełniających podręcznik. Zaproponowane formy ćwiczeń zmotywują uczniów do rozmów i debat na tematy, które podsuwa samo życie.

„Wędrując ku dorosłości”. Wychowanie do życia w rodzinie. Ćwiczenia dla uczniów 1. klasy gimnazjum, red. Teresa Król, Rubikon, Kraków 2015

Prezentacja multimedialna

Informacje dot. anatomii i fizjologii układu rozrodczego mężczyzny i kobiety dają podstawę do rozpoznawania rytmu płodności, wyznaczania dni płodnych i nieplodnych w cyklu kobiecym.

Płodność człowieka. Podstawy biomedyczne, Rubikon, Kraków 2008

Film

Modelki Agnieszka Maciąg i Anna Nocoń snują refleksje o seksbiznesie. Justyna (była galerianka) stwierdza: „Sprzedając siebie, swoje ciało, oddaję po kawałku swoją duszę, aż w końcu pozostaje tylko pustka...”.

Prostytucja, film 5. z serii „Mówię wam, nie warto”, Rubikon, Kraków 2014

Film

Film opowiada historię młodego małżeństwa Łukasza i Julii. Ich związek szybko się rozpada, ponieważ Łukasz uzależnił się od pornografii. „Kobieta, którą kochałem i która kochała mnie, odeszła. To największy dramat mojego życia” – stwierdza Łukasz.

Seksuholizm, film 6. z serii „Mówię wam, nie warto”, Rubikon, Kraków 2014

POLECAMY

również stronę www.pro-life.pl, na której są dostępne numery czasopisma „Służba Życiu” z materiałami na temat pro-life, pornografii, edukacji seksualnej itp.

Przekaż innym dołączone foldery pro-life!

Do bieżącego numeru „Wychowawcy” dołączyliśmy trzy foldery pro-life pt. „Kilka słów o życiu”. Prosimy, zostań apostołem obrony życia człowieka, przekaz te materiały osobom, które z nich skorzystają.

XII edycja Konkursu o nagrodę

im. bł. ks. Jerzego Popiełuszki

dla młodzieży w wieku 14–19 lat

Polskie Stowarzyszenie obrońców Życia Człowieka ogłasza konkurs na dzieło związane z obroną życia człowieka od poczęcia do naturalnej śmierci pt.

„Pomóż ocalić życie bezbronnemu”

Konkurs zostanie rozstrzygnięty w trzech kategoriach:

- literackiej: wiersz, opowiadanie, nowela, reportaż;
- plastycznej: plakat, grafika, malarstwo, fotografia, montaż, gabłota szkolna lub parafialna;
- multimedialnej: strona internetowa, film, program radiowy, prezentacja multimedialna.

Formularz zgłoszeniowy oraz dodatkowe informacje: www.pro-life.pl

Termin nadsyłania prac: do 15 lutego 2016 roku

Prace wraz z formularzem zgłoszeniowym należy przesyłać na adres:

Polskie Stowarzyszenie Obrońców Życia Człowieka
ul. Krowoderska 24/1, 31-142 Kraków

Ogłoszenie wyników i przyznanie nagród: 19 marca 2016 roku na Jasnej Górze (podczas Pielgrzymki Obrońców Życia). Wyniki konkursu na stronie: www.pro-life.pl, laureaci zostaną również powiadomieni listownie.

Przewidziano następujące nagrody:

Miejsce I – 1500 zł

Miejsce II – 1200 zł

Miejsce III – 900 zł

Autorzy zgłaszanych do konkursu prac wyrażają zgodę na ich niekomercyjne upowszechnianie przez organizatora konkursu.

Dodatkowym wyróżnieniem dla zwycięzców jest publikacja prac w wydawnictwach pro-life.

POLECAMY

KATOLICKĄ PRASĘ DLA DZIECI I MŁODZIEŻY

Tygodnik dla najmłodszych „Ola i Jaś” to kolorowe czasopismo przeznaczone dla dzieci w wieku przedszkolnym. Stanowi dużą pomoc dla rodziców, katechetów oraz wychowawców w przedszkolu. www.olajas.pl

Miesięcznik „Dominik idzie do I Komunii Świętej” to czasopismo skierowane do dzieci przygotowujących się do przyjęcia tego sakramentu. Do każdego numeru dołączono płytę CD z materiałami utrwalającymi treści obowiązujące dzieci pierwszokomunijne. www.dominik.krakow.pl

Dwutygodnik dla młodzieży „Droga” – misją tego czasopisma jest towarzyszenie młodemu człowiekowi we wszechstronnym rozwoju. W każdym numerze wywiady, świadectwa, szkoła modlitwy i rozrywka. „Obserwujemy rzeczywistość, w której żyje młodzież. Chcemy być blisko niej, blisko jej spraw i problemów” – rekomenduje redaktor naczelna Magdalena Guziak-Nowak. www.droga.com.pl

Dwumiesięcznik „Miłujcie się!” to pismo dla młodzieży, które trafia w jej zapotrzebowanie na jasny i przystępny wykład wiary oraz etyki chrześcijańskiej, szczególnie dot. płciowości. Chętnie czytane są przez młodych ludzi autentyczne świadectwa – przykłady rozwiązywania problemów życiowych w świetle przykazań i Ewangelii. www.milujciesie.org.pl

NOWY CYKL SPECJALNY

„Wy jesteście moją nadzieją” – orędzie św. Jana Pawła II do młodych. W ten sposób pragniemy włączyć się w duchowe dzieło przygotowań do wielkiego wydarzenia, które będzie miało miejsce w ostatnim tygodniu lipca 2016 r. w Krakowie – Świątynych Dni Młodzieży z udziałem Ojca Świętego Franciszka – i zachęcić młodych z całej Polski do udziału w tym historycznym wydarzeniu religijnym, które może przyczynić się do odnowy całego społeczeństwa.

Pierwszy numer cyklu

poświęcony został historii ŚDM oraz szczególnemu miejscu, jakie w sercu Jana Pawła II zajmowały spotkania z młodzieżą w Krakowie.

„Hosanna! Błogosławiony Ten, który przychodzi w imię Pańskie” (Mt 21, 9). To właśnie odnosiło się do Jezusa z Nazaretu. To On przychodził w imię Pańskie. To On jest błogosławiony: jest Mesjaszem. W dniu Jego przybycia do Jeruzalimy w procesji świętej Świątyni Państwa, głosił jej wielebny przybyłszy do tej pielgrzymki. Przede wszystkim głosił ją młodzie.

Odwieczna i ostateczna sprawa człowieka

„Ten Jezus z Nazaretu, którego dzisiaj świętujemy „Hosanna” i „Błogosławiony”, zostanie osądzony za krzyż. W Wiedzi Państwa, jego wieść, choć w tej samej Jeruzalemie, była wywołana: „Hosanna! Błogosławiony Ten, który przychodzi w imię Pańskie” (Mt 21, 9). To właśnie odnosiło się do Jezusa z Nazaretu. To On przychodził w imię Pańskie. To On jest błogosławiony: jest Mesjaszem. W dniu Jego przybycia do Jeruzalimy w procesji świętej Świątyni Państwa, głosił jej wielebny przybyłszy do tej pielgrzymki. Przede wszystkim głosił ją młodzie.

„Hosanna! Błogosławiony Ten, który przychodzi w imię Pańskie” (Mt 21, 9). To właśnie odnosiło się do Jezusa z Nazaretu. To On przychodził w imię Pańskie. To On jest błogosławiony: jest Mesjaszem. W dniu Jego przybycia do Jeruzalimy w procesji świętej Świątyni Państwa, głosił jej wielebny przybyłszy do tej pielgrzymki. Przede wszystkim głosił ją młodzie.

Pierwszym Świątynnym Dniem Młodzieży było spotkanie papieża Jana Pawła II z młodzieżą w Wiedzi Państwa 1985 r. z okazji Międzynarodowego Roku Młodzieży ogłoszonego przez ONZ. Na zaproszenie Ojca Świętego przyjechał do Krakowa 200 tysięcy młodych. Od tej pory co rok w niedzielę Młodzi Pańskie odprawiają w Świątyni Państwa. Od 2002 roku w tym samym miejscu odbywa się Świątynny Dzień Młodzieży. W 2016 roku w Krakowie, 17-19 lipca, wzięli udział w tym wydarzeniu młodzi z całego świata.

„Hosanna! Błogosławiony Ten, który przychodzi w imię Pańskie” (Mt 21, 9). To właśnie odnosiło się do Jezusa z Nazaretu. To On przychodził w imię Pańskie. To On jest błogosławiony: jest Mesjaszem. W dniu Jego przybycia do Jeruzalimy w procesji świętej Świątyni Państwa, głosił jej wielebny przybyłszy do tej pielgrzymki. Przede wszystkim głosił ją młodzie.

„Hosanna! Błogosławiony Ten, który przychodzi w imię Pańskie” (Mt 21, 9). To właśnie odnosiło się do Jezusa z Nazaretu. To On przychodził w imię Pańskie. To On jest błogosławiony: jest Mesjaszem. W dniu Jego przybycia do Jeruzalimy w procesji świętej Świątyni Państwa, głosił jej wielebny przybyłszy do tej pielgrzymki. Przede wszystkim głosił ją młodzie.

NASZARKA 10

Oferta DLA ZDOLNEJ MŁODZIEŻY

WRZESIEŃ 2015 – druga edycja programu ADAMED SmartUP, którego celem jest popularyzacja nauk ścisłych i przyrodniczych! Na stronie www.adamedsmartup.pl znajdziesz wiele inspirujących materiałów.

Konkurs dla szkół w całej Polsce! NAGRODA – wyrażenie szkolnej opinii naukowej! Zadanie konkursowe: nakręcenie krótkiego filmiku w formie lekcji edukacyjnej, a następnie umieszczenie go na profilu ADAMED SmartUP na Facebook'u.

Dla uczniów – II edycja programu stypendialnego! Laureaci pojedą w lipcu 2016 r. na obóz naukowy, spośród nich zostaną wybrani laureaci nagrody głównej (konsultacje edukacyjne) oraz stypendium dostosowanego do indywidualnych potrzeb.

Informacje: www.adamedsmartup.pl

Pomyśl o przyszłym współmałżonku!

Wiele osób ma problem z odnalezieniem się w życiu i rozeznaniem, jaki plan ma dla nich Bóg co do przyszłej drogi życiowej. Myśląc o najważniejszej decyzji w swoim życiu, wielu młodych ludzi rozpoczyna modlitwę za przyszłego współmałżonka/-ki.

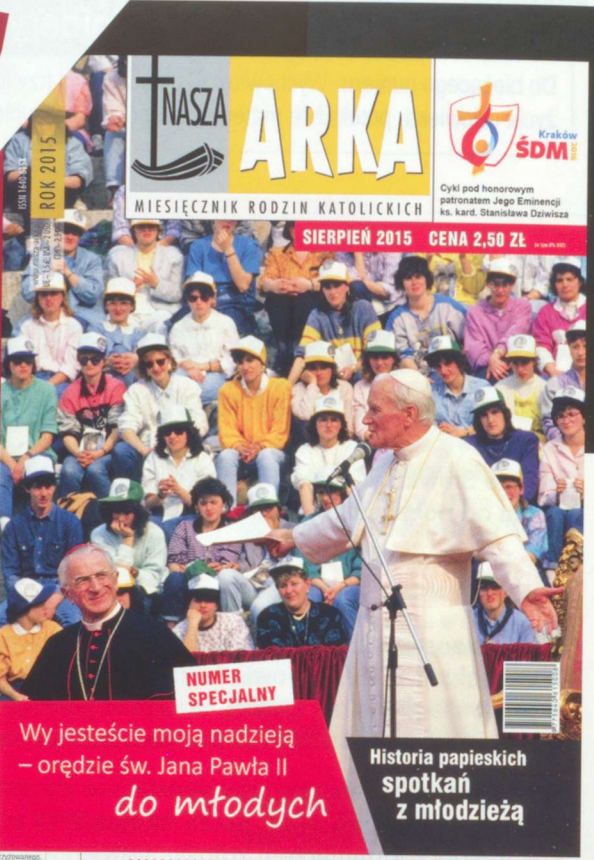
Taką formą modlitwy jest róża różańcowa. 20 osób tworzy grupę i każda odmawia jedną dziesiątkę danej tajemnicy różańca. W ten sposób codziennie odmawiany jest cały różaniec za przyszłych współmałżonków.

Drugą formą jest comiesięczna Msza św. w intencji przyszłego współmałżonka/-ki, są one już odprawiane w wielu miastach Polski.

Jeśli jesteś zainteresowany/a zorganizowaniem takiej Mszy św. w swojej parafii i masz pytania z tym związane, napisz: anazlotos@gmail.com

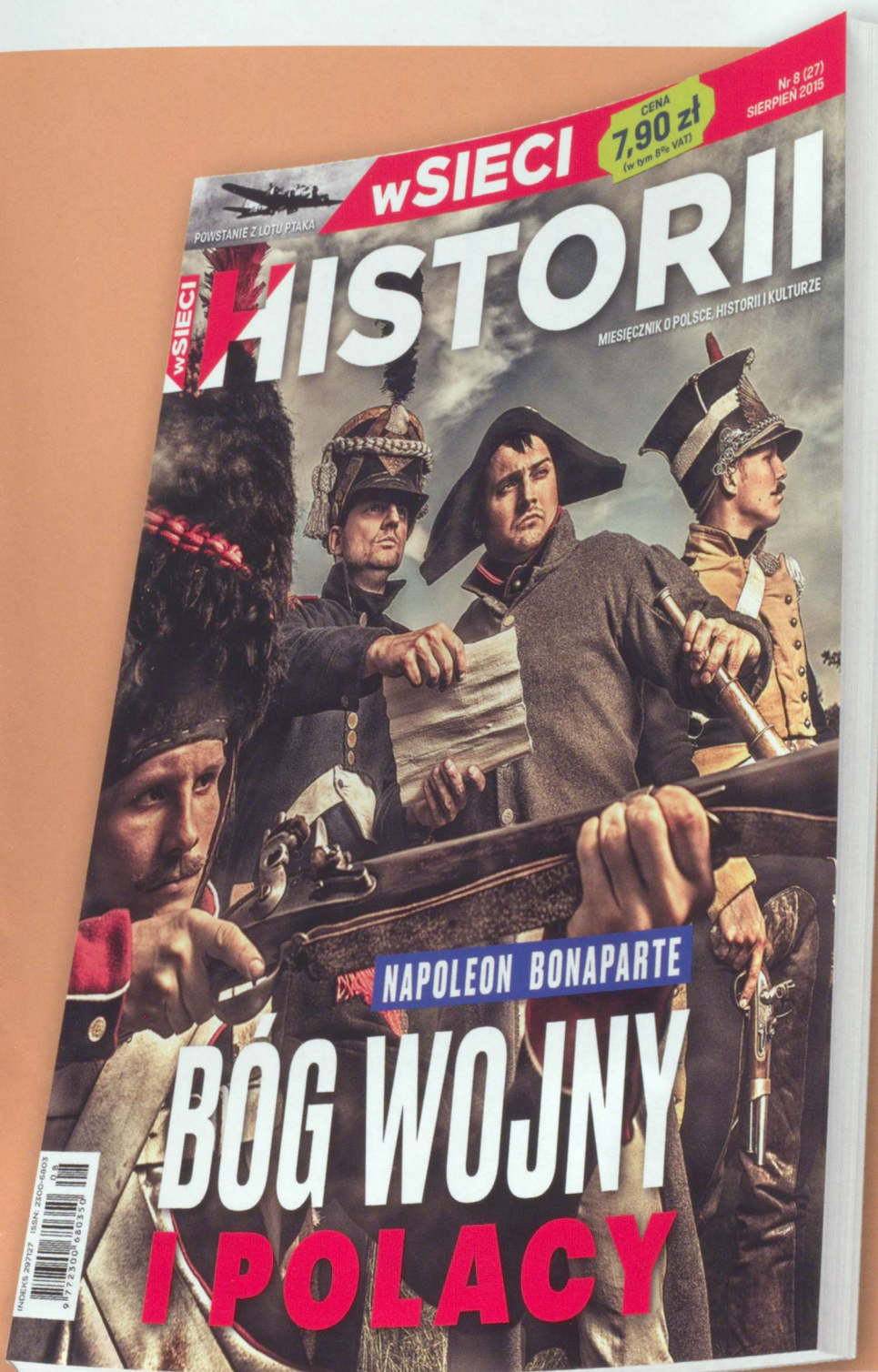
Aneta Złotoś, Facebook: Modlitwa za przyszłego współmałżonka/-kę (<https://www.facebook.com/groups/1520223298196861/>)
tel. kom.: 502 180 225

www.projektroza.pl

Numer Specjalny
Wy jesteście moją nadzieją – orędzie św. Jana Pawła II do młodych
Historia papieskich spotkań z młodzieżą
Redakcja Miesięcznika Rodzin Katolickich „Nasza Arka” – tel.: 12 428 49 10; e-mail: redakcja@nasza-arka.pl
Przy zamówieniu większej liczby egzemplarzy – duży rabat.

Nowe wydanie miesięcznika **WSIECI HISTORII**

BITWA POD WATERLOO
– Napoleon przegrał czy Wellington wygrał?

PAMIĘĆ Z LOTU PTAKA
– jak rozwikłano tajemnice walczącej Warszawy

O KSIĘŻNICZCE W ZAMKU WIĘZIONEJ
– historia wnuczki Jana III Sobieskiego

Aż 100 stron za jedyne **7,90 zł**

WSIECI HISTORII

Dołącz do nas na Facebooku
www.facebook.com/siecihistorii

FRONDA

MAGAZYN POZYTYWNY

+ optymizm kultura
cywilizacja nadzieja

Szukaj
w kioskach!

+
życie duchowe mądrość
szczęście energia rodzina
duma ludzkie wybory